

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.Н.КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ЗАСАДИ СУБ'ЄКТИВНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДИНИ У МІСТАХ УКРАЇНИ З РІЗНОЮ
БЕЗПЕКОВОЮ СИТУАЦІЄЮ»

Студента (ки) 2 курсу групи ПС-61 другого
(магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної
програми «Психологія» за спеціальністю 053 –
ПСИХОЛОГІЯ
Горностаєвої О.С.

Керівник: к.психол.н., доц. ЗВО,
кафедри загальної психології
Гімаєва Ю.А.

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____

Кількість балів: _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Харків – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УМОВАХ НЕБЕЗПЕКИ	5
1.1. Основні підходи до визначення та вивчення ціннісно-смыслових орієнтацій особистості	5
1.2. Основні підходи до визначення та вивчення суб'єктивного благополуччя особистості	13
1.3. Ціннісно-смыслові орієнтації та суб'єктивне благополуччя особистості в умовах підвищеної небезпеки	18
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	25
2.1. Організація, методичне забезпечення, опис методик емпіричного дослідження	27
Висновки до другого розділу	32
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВИХ ЗАСАД СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	34
3.1. Результати дослідження ціннісно-смыслових засад суб'єктивного благополуччя	34
3.2. Аналіз відмінностей у прояві суб'єктивного благополуччя та ціннісно-смыслових орієнтацій залежно від рівня безпекової ситуації та статі	48
3.3. Взаємозв'язок суб'єктивного благополуччя та ціннісно-смыслових орієнтацій	53
Висновки до третього розділу	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
АНОТАЦІЇ	73
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Повномасштабна війна в Україні спричинила глибоку безпекову кризу. Хоча бойові дії найбільше впливають на східні регіони, війна створила атмосферу невизначеності та небезпеки по всій країні. Це призвело до значного зростання рівня стресу та тривоги серед населення, що суттєво впливає на суб'єктивне благополуччя. Дослідження, яке аналізує ціннісно-сміслові засади, допоможе зрозуміти, як люди пристосовуються до такої реальності.

Такі вчені, як М. Аргайл, М. Чіксентміхаї та М. Селігман, зосередилися на розкритті та підтримці внутрішніх ресурсів особистості, що допомагають долати виклики та зберігати психологічну стійкість. Інші дослідники, такі як Е. Фром, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Дінер, К. Ріфф, Ш. Шварц і І. Семків, досліджували вплив ціннісних орієнтирів та особистісних характеристик на розвиток суб'єктивного благополуччя. Їхні наукові праці створюють основу для вивчення суб'єктивного благополуччя та ціннісно-сміислової сфери особистості у надзвичайних обставинах.

Проблема дослідження: суперечність, яка досліджується, полягає в тому, що хоча безпекова ситуація може суттєво впливати на відчуття благополуччя, ціннісні орієнтації та екзистенційні аспекти можуть виступати потужними компенсаторними механізмами, допомагаючи людям зберігати суб'єктивне благополуччя.

Об'єкт дослідження: особистість.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між ціннісно-сміисловою сферою особистості та її суб'єктивним благополуччям у контексті різних рівнів безпекової ситуації.

Мета: вивчити взаємозв'язок між ціннісно-сміисловою сферою особистості та її суб'єктивним благополуччям у контексті різних рівнів безпекової ситуації.

Завдання:

1. Розглянути основні підходи до визначення та вивчення ціннісно-смыслових орієнтацій та суб'єктивного благополуччя особистості.
2. Визначити ступінь суб'єктивного благополуччя в жителів міст з різною безпековою ситуацією – у Харкові, Полтаві й Києві.
3. Визначити смисло-життєві орієнтації та домінуючі цінності в жителів Харкова, Полтави й Києва.
4. Дослідити статеві відмінності в суб'єктивному благополуччі та ціннісно-смыслових орієнтаціях серед жителів міст з різними безпековими умовами.
5. Здійснити кореляційний аналіз взаємозв'язку між ціннісно-смысловими орієнтаціями, цінностями особистості та суб'єктивним благополуччям.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що суб'єктивне благополуччя сильніше пов'язане з ціннісно-смысловими засадами у осіб, які перебувають в регіонах з підвищеним рівнем небезпеки.

Методи дослідження:

1. Теоретичні методи: огляд наукової літератури з вибраної теми, оцінка рівня дослідженості проблеми та систематизація теоретичних даних.
2. Емпіричні методи (психодіагностичні методики): Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Бадю, Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо, Л. Махолика, Опитувальник цінностей Ш. Шварца.
3. Статистичні методи: описова статистика, метод коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Статистична обробка даних і графічна презентація результатів здійснювалася за допомогою IBM SPSS Statistics і Microsoft Excel.

Експериментальна база дослідження складається з 3 груп студентів (по 25 осіб у кожній), віком від 18 до 27 років, які проживають у містах різної безпекової ситуації (Харкові, Полтаві, Києві), переважно жіночої статі.

Практична значущість полягає в тому, що результати цього дослідження можуть бути використані для поліпшення якості життя населення, розробки стратегій психологічної підтримки та створення умов для підвищення соціальної стабільності.

РОЗДІЛ 1.

ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УМОВАХ НЕБЕЗПЕКИ

1.1. Основні підходи до визначення та вивчення ціннісно-смыслових орієнтацій особистості

Ціннісні орієнтації являють собою вибіркове ставлення особистості до різних цінностей, слугуючи орієнтиром її поведінки. Ці орієнтації визначають та спрямовують інтереси людини в певні сфери життя та діяльності; керують процесом постановки цілей, орієнтують у виборі цілей та засобів їх досягнення; визначають «межі дії» та життєву перспективу; задають «вектор» розвитку особистості, будучи її внутрішнім джерелом та механізмом [2, 17].

Інтерес дослідників до теми ціннісних орієнтацій є тривалим. Серед науковців можемо виокремити: М. Рокича (досліджував цінності та ціннісні орієнтації особистості, розробив методику дослідження ціннісних орієнтацій, яка визначає термінальні та інструментальні цінності особистості) [35]; Ш. Шварца (досліджував цінності, які є спільними для всіх культур, також розробив опитувальник ціннісних орієнтацій) [39, 40]; М. Шелера (розробив теорію цінностей, в якій аналізував значення емоцій та почуттів в формуванні поведінки людей) [27].

Історично етика, мораль та цінності розглядалися як наслідок асоціативного навчання, і не вважалися предметом наукового дослідження. Поведінка людини трактувалась як реакція на стимули зовнішнього середовища. Однак з часом постало питання про те, як індивіди вибирають серед еквівалентних стимулів ті, що призводять до закріплення певних видів поведінки. [33]. Дж. Роттер вказував, що такий вибір може базуватися на суб'єктивній оцінці соціальної ситуації відповідно до ціннісних орієнтацій особи [37].

У психоаналітичній теорії ж, зокрема у концепціях З. Фрейда, акцент робиться на ролі «Супер-его», яке містить соціально визначені моральні установки, етичні цінності та норми поведінки, виступаючи як цензор для «Его» [28]. Це показує, що ціннісна регуляція поведінки може мати глибокі корені, пов'язані не тільки з особистісними цінностями, але й з ширшими соціальними нормами і цінностями, які впливають на індивідуальне життя.

У контексті загальної психології ціннісна сфера особистості інтерпретується як комплекс суб'єктивних оцінок, що узгоджуються з нормами та поглядами, що існують у суспільній свідомості. Екзистенціальна та гуманістична психологія акцентують на цінностях як центральних елементах вивчення особистості, на відміну від інших підходів, що розглядають їх опосередковано.

Н. Панчук підкреслює актуальність вивчення цінностей, адже вони лежать в основі вибору життєвих цілей і пояснюють причини дій людини. Вона зазначає, що в сучасний період існує багато теоретичних і практичних питань, пов'язаних із формуванням ціннісної сфери і аналізом життєвих цінностей особистості, що вимагають дослідження в контексті суспільних змін [18].

Цікаво, що в різних дослідженнях поняття «ціннісні орієнтації особистості» часто використовується як синонім мотиваційно-особистісної або смислової сфери. Наприклад, А. Маслоу не робить чіткого розрізнення між «цінностями», «потребами» та «мотивами» [41], а В. Франкл вважає «цінності» та «особистісні смисли» практично тотожними [23]. Це свідчить про складність і багатогранність концепції цінностей в психології.

Цінності виступають як зовнішні орієнтири, що здатні формувати стійкі установки та мотивувати до дій, які перевищують короткострокові та егоїстичні інтереси особистості. Вони мають потенціал впливати на довгострокові аспекти поведінки та сприяти формуванню смислової сфери життя.

Важливість розрізнення між цінностями та потребами, мотивами лежить у тому, що вони визначають не просто миттєві бажання чи потреби, а формують основу для розвитку особистості на більш глобальному, інтегративному рівні. Цінності можуть впливати на вибір життєвих стратегій та цілей, а також на способи їх реалізації, сприяючи узгодженню внутрішніх імпульсів з соціальними очікуваннями та культурними нормами. Це відкриває можливість для більш гармонійного існування індивіда в суспільстві, забезпечуючи психологічне благополуччя та самореалізацію.

Цінності, як стабільні установки, відіграють вирішальну роль у прийнятті рішень і регуляції поведінки в різноманітних соціальних та особистісних контекстах.

У 30-х роках XX століття Г. Олпорт, П. Вернон та Г. Ліндсей, аналізуючи цінності як компонент типології особистості, розробили психологічну шкалу для їх вимірювання, що стало важливим кроком у науковому осмисленні та кількісній оцінці ціннісних орієнтацій у психології [24]. Він базувався на теорії Е. Шпрангера, яка виокремлює шість ідеальних типів особистостей, кожен з яких має провідну цінність, яка домінує в їх життєдіяльності [20]:

1. Економічний тип — основна цінність: корисність.
2. Естетичний тип — основна цінність: форма чи гармонія.
3. Теоретичний тип — основна цінність: відкриття істини.
4. Соціальний тип — основна цінність: любов до людей.
5. Релігійний тип — основна цінність: прагнення до єднання.
6. Політичний тип — основна цінність: прагнення до влади.

Методика включала ранжування відповідей на серію непрямих питань і вибір найбільш прийнятних варіантів зі списку тверджень. Такий підхід дозволяв створити профіль особистості з урахуванням цих шести основних цінностей. Проте, попри високу надійність і валідність, методика мала свої обмеження, жорстко зводячи різноманіття ціннісних орієнтацій особистості до

шести абстрактно-теоретичних типів, що могло не повноцінно відобразити унікальність кожної індивідуальної особистості.

Ця методика стала фундаментом для подальших досліджень у психології цінностей і надихнула на розробку нових інструментів, які б могли краще враховувати складність і динамічність ціннісних систем в сучасному світі.

М. Рокич у 1970-х роках запропонував важливий внесок у розуміння ціннісних орієнтацій, розробивши методику RVS (Rokeach Value Survey), яка дозволяє вивчати ієрархічну систему цінностей особистості [35].

Ця методика базується на прямому ранжуванні термінальних (цінностей-цілей) та інструментальних цінностей (цінностей-засобів). Цінності були визначені як стійкі переконання в тому, що певний спосіб поведінки або кінцева мета існування є кращим з особистого чи соціального погляду. Це розмежування між цінностями та установками стало основою для подальших емпіричних досліджень у цій області.

На основі робіт М. Рокича, Ш. Шварц у 1980-х роках розвинув теорію базових цінностей, яка стверджує, що цінності присутні в усіх суспільствах і є поза ситуативними цілями, важливими для індивідів або груп [35]. Ці цінності служать керуючими принципами в житті людини, сприяючи розумінню індивідуального прийняття рішень, установок і поведінки. Шварц визначив базові цінності як організовану систему, що може допомогти пояснити мотивацію особистості, виходячи з трьох універсальних потреб:

1. Біологічні потреби індивідів як організмів.
2. Потреби координації соціальної взаємодії, що сприяють злагодженості співіснування в суспільстві.
3. Потреби виживання і благополуччя соціальних груп, які забезпечують стабільність і розвиток громад.

Інсайти з теорій М. Рокича та Ш. Шварца демонструють, як глибоке розуміння цінностей та їх систематичне дослідження можуть сприяти

найповнішому осмисленню поведінкових та психологічних процесів людини. Це відкриває нові перспективи для розробки ефективних стратегій особистісного розвитку та соціальної адаптації, що є особливо важливим у контексті змінних соціокультурних умов та індивідуальних викликів [39, 40].

У нашій вітчизняній психології існує також багато шкіл і напрямків, які розглядають цінності та ціннісні орієнтації з різних точок зору. Є. Мамчур вказує на те, що у вітчизняній соціології підходи до розуміння цінностей включають різноманітні аспекти дослідження особистісних властивостей. Наприклад, у деяких школах особистість аналізується через призму її діяльності, в інших — через психологічні відносини чи спілкування, або через установки [14].

Соціальний статус особистості сприяє формуванню систем соціальних ролей та ціннісних орієнтацій, які є первинними властивостями особистості. Ці аспекти визначають структуру та мотивацію поведінки, впливають на характер та схильності людини, і взаємодіють між собою, формуючи комплексний розвиток особистості [4]. Таким чином, ціннісні орієнтації виступають як ключові елементи у всебічному аналізі особистості.

Наукові дослідження значно розширили розуміння ролі ціннісних орієнтацій у регуляції соціальної поведінки особистості. Було розроблено диспозиційну концепцію, яка дозволяє систематизувати рівні диспозицій особистості, що визначають її поведінку та інтеракції з соціальним середовищем. Ця концепція має кілька рівнів:

Перший рівень складається з елементарних фіксованих установок, які діють на неусвідомленому рівні та пов'язані з задоволенням базових, вітальних потреб.

Другий рівень включає соціально фіксовані установки або атитюди, що формуються внаслідок потреби особистості бути частиною певного соціального середовища.

Третій рівень складається з базових соціальних установок, що регулюють загальну спрямованість інтересів особистості у різних сферах активності.

Четвертий, вищий рівень, належить до системи ціннісних орієнтацій, яка відповідає вищим соціальним потребам і визначає ставлення особистості до життєвих цілей і засобів їхнього досягнення.

Ці рівні вказують на складну взаємодію між індивідуальними переконаннями та соціальним контекстом, у якому розвивається особистість. Ціннісні орієнтації особистості розглядаються як ключовий механізм, який не тільки спонукає до відповідної поведінки, але й відіграє важливу роль у формуванні соціальної адаптації та індивідуального розвитку.

У цьому контексті, дослідження проблеми цінностей і ціннісних орієнтацій у вітчизняній психології ілюструють широкий спектр підходів та інтерпретацій. Попри різноманіття підходів, не існує єдиного визначення понять «цінності», «особистісні цінності» та «ціннісні орієнтації», що відкриває простір для подальших досліджень і дискусій у цій області.

Проблематика ціннісних орієнтацій особистості в українській психології продовжує викликати дискусії щодо їхньої сутності та методологічного місця серед інших психологічних понять. Велика кількість досліджень часто зводить ціннісні орієнтації до таких термінів, як «потреба», «мотив», «установка», «атитюд», «диспозиція», чи «особистісний сенс». Таке злиття понять призводить до неузгодженостей в термінології, оскільки чіткого розмежування і визначення між ними часто немає.

Емоційні аспекти особистості тісно пов'язані з ціннісними орієнтаціями, адже емоції можуть виступати як результат оцінки в контексті цінностей, тобто як ціннісна реакція. Позитивні емоції, які виникають при задоволенні потреб, можуть набувати значення самостійних цінностей і викликати формування стійких емоційних установок незалежно від конкретного стану особи [7, 31, 32].

Серед відомих українських дослідників, таких як І. Бех, Л. Долинська, С. Матяж, та ін., також існує варіативність у підходах до визначення та розуміння цінностей та ціннісних орієнтацій. І. Бех, наприклад, розглядає ціннісно-смыслову сферу як комплексний регулятор життєдіяльності, який відображає особливості об'єктивної дійсності, зовнішнього світу, а також самої людини в її різноманітних характеристиках [1].

С. Матяж та А. Березянська в своїх дослідженнях глибоко аналізують структуру ціннісних орієнтацій як багаторівневого феномена, який відіграє ключову роль у формуванні поведінкових стратегій особистості. Вони вказують, що ціннісні орієнтації не тільки характеризують внутрішню готовність індивіда до діяльності, але й визначають напрямки його поведінки, засновані на цінностях, які особа засвоїла в процесі соціалізації [15].

Ціннісні орієнтації виступають як важливий регулятор соціальної поведінки, мотивуючи особу до визначених дій згідно з ідеалізованим уявленням про значущі цінності на даному історичному етапі. Вони є продуктом соціокультурної інтеракції та внутрішньої мотиваційної динаміки, відображаючи інтеріоризацію соціальних цінностей через ідентифікацію з соціальними групами і спільнотами. Цінності, як зазначають дослідники, можуть бути як матеріальними, так і духовними, і стають предметом потреб особистості, формуючи її цільові установки та емоційну спрямованість [9].

Вищезазначені теоретичні концепції надають багатий контекст для розуміння того, як цінності і ціннісні орієнтації впливають на поведінку особистості, визначаючи її вибір і дії в соціальній реальності. Таке розуміння є корисним для більш глибокої аналітики соціальних процесів і може сприяти розробці ефективних підходів у соціальній роботі, освіті, та психологічній підтримці різних груп населення.

Ціннісні орієнтації формуються і закріплюються життєвим досвідом індивіда в результаті процесів соціалізації та соціальної адаптації, забезпечуючи

цілісність і стійкість особистості, визначаючи структури свідомості, програми і стратегії діяльності, контролюючи і організовуючи мотиваційну сферу, інструментальні орієнтації на конкретні об'єкти, види діяльності і спілкування як засобу досягнення цілей. Проявляючись і розкриваючись через оцінки, які людина дає самій собі, оточуючим, обставинам і т.д., через її вміння структурувати життєві ситуації, приймати рішення, обирати лінії поведінки, ціннісні орієнтації задають загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості, ієрархію індивідуальних переваг і зразків, цільову й мотиваційну програми, рівень домагань і уявлення про належне [15].

Ціннісно-смилова сфера особистості відіграє ключову роль у формуванні життєвих смислів та цілей, регулюючи способи їхнього досягнення. Як центральне ядрне утворення, ця сфера є складною, багаторівневою і ієрархічною структурою, що постійно зазнає динамічних змін у часі. Ціннісно-смилова сфера впливає на всі етапи діяльності особистості, від виявлення значимих стимулів та потреб до визначення мети діяльності і оцінки її результатів.

Структура цієї сфери має динамічний характер і хоча в цілому вона є стабільним утворенням, вона може змінюватися та перебудовуватися під впливом кризових чинників зовнішньої та внутрішньої природи. У кризових ситуаціях відбувається трансформація смислової структури особистості, коли людина прагне знайти сенс у своїй ситуації для кращого розуміння та інтерпретації свого досвіду, а також для забезпечення свого існування. Цей процес перебудови внутрішнього світу може призвести до втрат, але водночас відкриває нові можливості для особистісного зростання через рефлексивну переоцінку власних ціннісних орієнтирів та ціннісно-смилової сфери в загальному контексті [3, 16].

Отже, система ціннісних орієнтацій суперечлива і динамічна, ціннісні орієнтації варіюються у різних людей за ступенем вираженості і відрізняються конкретним набором у кожному випадку.

1.2. Основні підходи до визначення та вивчення суб'єктивного благополуччя особистості

Суб'єктивне благополуччя є багатогранним поняттям, що охоплює як емоційні переживання особистості, так і її глобальне ставлення до власного життя. Це поняття відіграє ключову роль в психології благополуччя та щастя.

Хоча воно часто ототожнюється з повсякденним поняттям щастя, СБ включає в себе більше, ніж просто позитивні емоції.

Воно стало корисним показником стану здоров'я суспільства. Окрім того, що психологи можуть оцінювати ставлення людей до їхнього життя, цей показник також надає інформацію для розробки політики в галузі охорони здоров'я, економіки та соціальної сфери.

Емоційне благополуччя описується через безпосередні переживання особи, такі як радість, гнів чи смуток. Згідно з дослідженнями D.Kahneman та A. Deaton частота і інтенсивність цих емоцій визначають загальний рівень суб'єктивного благополуччя особистості. Такий підхід підкреслює важливість кожного моменту життя та його вплив на загальне відчуття благополуччя [30].

Оцінка задоволеності життям розглядає більш глобальне оцінювання власного життя особистістю. В цьому контексті, людина аналізує своє життя, спираючись на власні переконання, досягнення, цілі та цінності. Ця концепція фокусується на когнітивному компоненті благополуччя, визначаючи, як людина рефлексує та оцінює своє життя з більш високого рівня абстракції [8].

Суб'єктивне благополуччя займає центральне місце в розумінні психологічного здоров'я та гармонійного розвитку особистості, а відсутність благополуччя часто асоціюється з психологічними проблемами чи неблагополуччям. У сучасній психології сприйняття суб'єктивного благополуччя як індикатора психологічного здоров'я відіграє важливу роль у формулюванні методів психологічної допомоги та інтервенцій, спрямованих на покращення якості життя індивідів [12].

Розгорнута увага до поняття суб'єктивного благополуччя почала з'являтися у західній психології в другій половині XX століття, коли дослідники зосередилися на вивченні не тільки психопатологій, але й позитивних аспектів психічного здоров'я. У 1970-х роках поняття суб'єктивного благополуччя отримало подальший розвиток завдяки роботам таких дослідників, як А. Кемпбелл, Ф. Конверс, У. Роджерс, С. Уітні, і Ф. Ендрюс. Вони проводили емпіричні дослідження, використовуючи метод опитування для збору даних про відчуття щастя та задоволеності життям серед населення.

Результатом цих досліджень стало утворення двох основних парадигм у вивченні суб'єктивного благополуччя:

1. Гедоністичний підхід - фокусується на аналізі виразності позитивних емоцій та їхнього впливу на відчуття благополуччя. Цей підхід акцентує на важливості досягнення максимально можливої кількості позитивних емоційних досвідів.

2. Евдемоністичний підхід - орієнтується на розумінні благополуччя через самореалізацію та виконання особистісного потенціалу. Ця парадигма розглядає суб'єктивне благополуччя як результат досягнення глибших життєвих цілей та інтеграції особистісних цінностей.

Дослідження суб'єктивного благополуччя допомагає не лише зрозуміти фактори, що впливають на психологічне здоров'я людей, але й розробити ефективні психологічні та соціальні інтервенції, спрямовані на підвищення якості життя та загального добробуту населення.

Е. Дінер разом із колегами провели значне уточнення та розширення концепції суб'єктивного благополуччя, підтвердивши через емпіричні дослідження, що суб'єктивне благополуччя зумовлюється як внутрішніми особистісними характеристиками, так і рядом зовнішніх факторів, як-от вік, стать, расова належність, родинний стан, рівень освіти, дохід, професійна

зайнятість, релігійні переконання, а також значимі життєві події та стан здоров'я індивіда [26].

Н. Бредбурн вважав, що показником психологічного благополуччя і загального відчуття задоволеності життям є розбіжність між позитивним і негативним афектами. Людина відчуває себе щасливою і задоволеною, коли позитивний афект перевищує негативний (високий рівень психологічного благополуччя) і навпаки. При цьому, позитивний і негативний афекти не залежать один від одного: можливо як переважання того чи іншого з них, так і їх рівність [25].

Концепція психологічного благополуччя Н. Бредбурна пройшла критичний перегляд з боку К. Рифф, яка підійшла до цієї теми з акцентом на позитивне функціонування особистості. К. Рифф запропонувала шестикомпонентну модель благополуччя, яка охоплює такі аспекти: прийняття себе (Self-Acceptance), позитивні міжособистісні стосунки (Positive Relations), особистісне зростання (Personal Growth), ефективний контроль над довкіллям (Environmental Mastery), автономію (Autonomy) та наявність життєвих цілей (Purpose in Life). Вона підкреслює, що благополуччя є комплекснішим явищем порівняно із простим відчуттям задоволеності життям [38].

Критерії благополуччя, які формують суб'єктивні оцінки особистості щодо власної задоволеності життям, значною мірою залежать від культурних особливостей суспільства, де особистість соціалізується. Ціннісно-сміслові орієнтації, які особа формує та переосмислює на різних стадіях свого життя, відіграють ключову роль у визначенні її загального відчуття благополуччя. Ці орієнтації впливають на те, як особа сприймає свої досягнення, ставлення до себе, а також на вибір життєвих пріоритетів і стратегій, що спрямовані на досягнення особистісної гармонії та задоволення.

Б. Пахоль у своїх роботах аналізує психологічне благополуччя як стан, де особистість функціонує оптимально, зокрема через суб'єктивну оцінку

різноманітних аспектів життя, що становить рівень суб'єктивного благополуччя. Таке розуміння вказує на те, що суб'єктивне благополуччя є інтегральною частиною загального психологічного стану особистості. Окремо, поняття фізичного благополуччя асоціюється з хорошим здоров'ям та тілесним комфортом. Матеріальне благополуччя охоплює рівень задоволеності людини своїм матеріальним становищем, його достатністю та стабільністю [19].

Серед українських вчених, які вивчають суб'єктивне благополуччя, можна назвати О. Власову, І. Горбаль, Т. Данильченко, Н. Каргіну, А. Курову, О. Лукасевич, Т. Скрипаченко, Т. Титаренко та інших [4, 5, 6, 13]. А. Курова вважає, що суб'єктивне благополуччя особистості – це складний соціально-психологічний конструкт, що включає емоційні, когнітивні та конативні компоненти. Ці компоненти формуються в процесі соціальної взаємодії та відносин особистості до різних аспектів соціального середовища, включаючи вплив цінностей, смислів та стратегій поведінки. Вплив на суб'єктивне благополуччя мають як внутрішні, так і зовнішні чинники [12].

І. Горбаль визначає суб'єктивне благополуччя як динамічну когнітивно-емоційну оцінку людини якості власного життя загалом та окремих його сфер, яка формується на основі об'єктивних (умов життя та діяльності, задоволеності базових потреб, стану здоров'я тощо) чинників, сприйнятих і засвоєних особистістю із урахуванням її індивідуально-типологічних особливостей (темпераменту і характеру, спрямованості особистості, особливостей самооцінки та самоприйняття, сенсожиттєвих та ціннісних орієнтацій та ін.) [4].

Таке визначення підкреслює, що сприйняття власного благополуччя значною мірою залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх умов життєдіяльності людини.

Вчені D. Kahneman [30] та P. Pontin [34] розробили підхід, що досліджує суб'єктивне благополуччя як самооцінку індивідів свого благополуччя, оцінку навколишнього середовища, поведінкові реакції та суб'єктивні наслідки цих

процесів. Особливо важливим є розрізнення між суб'єктивними показниками благополуччя, що включають почуття та особистісний досвід, та об'єктивними показниками, як-от освіта, здоров'я, та зайнятість [34, 36].

Дослідження суб'єктивного благополуччя особистості є багатогранною та складною задачею через низку факторів, які роблять його оцінку нетривіальною.

Розглянемо деякі з причин, що ускладнюють вимірювання СБ:

1. Суб'єктивне благополуччя не є статичним конструктом, а радше динамічним процесом, який постійно змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Це ускладнює його вивчення та однозначне трактування.

2. Суб'єктивні особливості особистості, такі як цінності, переконання, емоції та когнітивні стилі, значно впливають на те, як людина сприймає та оцінює своє благополуччя. Це робить порівняння результатів ускладненим, адже те, що робить одну людину щасливою, може не мати такого ж ефекту на іншу.

3. Суб'єктивне благополуччя також нерозривно пов'язане з соціальним та культурним контекстом, в якому живе людина. Соціальні норми, очікування та цінності суспільства можуть впливати на те, як людина оцінює своє життя.

Отже, вимірювання суб'єктивного благополуччя (СБ) - є складною діагностичною проблемою, що лежить на перетині різних наукових дисциплін. Це зумовлено багатогранністю самого поняття СБ, яке інтегрує емоційні, когнітивні та поведінкові аспекти, а також залежить від численних особистісних, соціальних та культурних факторів.

Дослідження цих показників дозволяє глибше зрозуміти, як різні аспекти життя впливають на відчуття благополуччя та задоволеність життям, особливо в таких важких умовах, як кризові ситуації чи військові конфлікти. Отже, інтеграція суб'єктивних і об'єктивних вимірів благополуччя є ключовою для

формування ефективних соціальних і економічних стратегій розвитку суб'єктивного благополуччя населення.

1.3. Ціннісно-сміслові орієнтації та суб'єктивне благополуччя особистості в умовах підвищеної небезпеки

Останнім часом зростає науковий інтерес до дослідження феноменів, які мають значення для забезпечення безпеки індивідів та суспільства. Це підтверджується значною кількістю публікацій на дану тематику. Велика увага приділяється дослідженню впливу воєнних умов на психологічне благополуччя людей.

Серед науковців, які зробили внесок у цю сферу, слід відзначити наступних авторів: B.S. Frey [29] та S. Schwartz [40] вивчали вплив тяжких травматичних переживань, пов'язаних з війною, на добробут дітей, а T. Ronen та A. Seeman [36] зосередилися на благополуччі підлітків в інтернатах під час війни. Також вчені, такі як T. Kushnir та S. Melamed [31] аналізували вплив війни на професійне вигорання та благополуччя цивільних працівників.

З урахуванням тривалості воєнних дій в Україні, що становить понад вісім років, ця проблема також активно досліджується українськими науковцями. Наприклад, Т.В. Данильченко [5, 6] вивчала особливості сприйняття особистісного благополуччя серед військовослужбовців у зоні антитерористичної операції, а А.Б. Коваленко порівнювала психологічне благополуччя особистостей в умовах війни в Ізраїлі та Україні [10, 11].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року призвело до глибоких соціальних, політичних, економічних та психологічних змін, що негативно вплинули на психічне здоров'я та загальний добробут населення. В умовах безперервної агресії, забезпечення підтримки позитивного ментального здоров'я та суб'єктивного благополуччя населення є критично важливим завданням психологічних служб [7, 10].

Проблема безпеки особистості та суспільства залишається однією з найактуальніших і нагальних для жителів України. Це особливо відчутно у зонах небезпечних міст, де громадяни зіштовхуються з великими труднощами, відчуттям безвиході та переживають страх та терор. Жителі східних, центральних, південних та північних регіонів країни роками перебувають у стані депривації базової потреби в безпеці, що суттєво погіршує їхнє суб'єктивне благополуччя [10].

Сучасні економічні та соціальні зміни в Україні ведуть до глибокої трансформації нормативно-ціннісних систем усіх соціальних груп. Особливо це впливає на молодь, для якої незавершеність і нестабільність цих процесів ускладнюють соціалізацію. Ціннісні орієнтації відіграють вирішальну роль у соціально-психологічній структурі особистості та у формуванні структури соціальних груп [7].

Ми розуміємо суб'єктивне благополуччя як психологічний феномен, що відображає особистісне ставлення людини до себе, її задоволеність життям та важливими для неї процесами згідно зі засвоєними нормативними уявленнями про зовнішнє та внутрішнє середовище. Українська психологиня І. Семків провела дослідження серед 185 студентів Львівського національного університету ім. І. Франка, щоб виявити зв'язок між цінностями та суб'єктивним благополуччям [21].

Результати дослідження вказують на те, що наявність певних цінностей корелює з почуттям щастя, оптимізмом, і перевагою позитивних емоцій, тоді як інші цінності асоціюються з незадоволеністю життям і перевагою негативних емоцій.

Досліджені, які цінують досягнення, самостійність, універсалізм, стимуляцію, доброзичливість та гедонізм, виявилися більш оптимістичними. Навпаки, особи, які вважають за цінність стримування власних потреб, показали менш оптимістичні результати. Найвищу задоволеність життям виявили ті, для

кого важливими є самостійність і доброзичливість, а ті, хто вважає владу цінністю, висловили найменшу задоволеність [21].

Сучасні теорії мотивації та системи цінностей підкреслюють їх зв'язок з відчуттям щастя та життєвою задоволеністю. Цінності, мотивація та активні життєві цілі значно підсилюють відчуття суб'єктивного благополуччя. Проте слід зазначити, що наукових досліджень суб'єктивного благополуччя особистості в умовах війни все ще недостатньо.

Війна як стан неблагополуччя руйнує не тільки фізичні, психічні та психологічні аспекти життя людини, але й її внутрішній життєвий потенціал, або ж, навпаки, може надати новий сенс її існуванню. Це особливо помітно на прикладі України, де війна не тільки вимагала від людей вміння виживати, але й сприяла формуванню нових мотиваційних орієнтацій серед значної частини населення, зокрема, підсилення важливості незалежності власної батьківщини.

Дослідники війни визначили чотири основні фази війни та відповідні мотиваційні тенденції, які характеризують поведінку особистості на кожному з етапів.

Перша фаза — героїзм характеризується героїчною поведінкою людей. Протягом одинадцяти місяців війни українці демонструють героїзм та жертвовність у боротьбі за незалежність своєї країни, проявляючи глибокі патріотичні почуття.

Друга фаза — «медовий місяць» виявляється у згуртованості та сподіваннях на краще майбутнє. Переселенці зі Сходу отримують значну підтримку від жителів Західної України, Польщі, Німеччини та інших країн. Нова мотивація з'являється не тільки для виживання, але й для зміни життя: вивчення мов, опанування нових професій, відкриття власного бізнесу. Соціологічні дослідження показують, що на цьому етапі українці адаптуються до життя в умовах сирен і вибухів, зменшуючи витрати на особисті потреби та збільшуючи пожертви.

Третя фаза ознаменована відчуттям безсилля та водночас бажанням опановувати щось нове, коли надії на швидке відновлення ще не реалізовані. Люди втрачають мотивацію до діяльності та прийняття важливих рішень щодо власного життя.

Четверта фаза — відбудова та відновлення показує, що ті, хто вижив, вже розуміють необхідність самостійно розв'язувати проблеми, які постали перед ними. Хоча війна ще триває, люди вже планують відновлення інфраструктури, міст та сіл.

Психологи розрізняють різні типи суб'єктивних ціннісних орієнтацій, що впливають на стан суб'єктивного благополуччя людини. Виділяють такі модуси, як матеріальне поповнення, особистісне (сміслове) самовизначення, соціальне самовизначення, характерологічне самовизначення, професійне самовизначення та росту, а також фізичне (соматичне) та психологічне здоров'я. Кожен із цих модусів може бути оптимізований залежно від конкретної життєвої ситуації особистості. Водночас, будь-яке суб'єктивне неблагополуччя, пов'язане з окремим модусом, зазвичай не залишається без уваги, проявляючись у пониженому настрої або підвищеній активності. Часто неможливість поліпшити благополуччя в одній сфері компенсується досягненнями в іншій, проте особистість все одно прагне до досягнення загального, «глобального» благополуччя [22].

Значні кореляції між суб'єктивним благополуччям особистості та осмисленістю життя були виявлені у дослідженнях смисложиттєвих орієнтацій та життєвої задоволеності в різних вікових групах. Виявлено, що люди з високим рівнем життєвої задоволеності мають також високий рівень осмисленості життя, і це не залежить від вікових факторів. Це підтверджує, що суб'єктивне благополуччя істотно залежить від ціннісно-мотиваційної сфери особистості та що кожна людина має потенціал для його досягнення.

Дослідження суб'єктивного благополуччя було проведено на базі національного університету «Львівська політехніка», де брали участь 56 респондентів віком від 17 до 24 років, а також у Львівському міському центрі підтримки вимушено переміщених осіб з кількістю учасників 120 людей віком від 17 до 75 років [16].

Використані в дослідженні методики включали Оксфордський опитувальник щастя, Ціннісний опитувальник, Тест смисложиттєвих орієнтацій, методику визначення мотивації успіху і страху неуспіху, шкалу суб'єктивного благополуччя та шкалу психологічного благополуччя, а також авторський опитувальник.

Встановлено кореляції між деякими цінностями суб'єктивного благополуччя та шкалами психоемоційної симптоматики та змін настрою. Люди, які цінують досягнення та соціальну владу, характеризуються меншими змінами настрою і схильністю до погіршення настрою, що свідчить про їх більш оптимістичне ставлення до життя, навіть у критичних ситуаціях, таких як війна. Вони прагнуть до поваги, володіння різними цінностями, досягнення мети, впливу на людей та події, а також активно піклуються про власну репутацію і схвалення оточення.

З іншого боку, цінність підтримки традицій корелює з показниками психоемоційної симптоматики, що означає, що вище значення цінності підтримувати традиції, тим частіше у людини можуть виникати безпідставна тривога, розгубленість та порушення сну. Це показує, що українці, які цінують стабільність і дотримуються звичаїв, гостро реагують на зміни, що відбуваються в їхньому житті в умовах війни, прагнучи зберегти звичний порядок, а зміни приносять їм дискомфорт і можуть спричиняти негативні психоемоційні симптоми.

Виявлено, що українці, які мають високий рівень усвідомлення життя в умовах війни, є більш благополучними та щасливими порівняно з тими, хто в

умовах війни не бачить сенсу життя та втратили мету. Цікаво, що суб'єктивне благополуччя українців в умовах війни найбільш тісно пов'язане з їх здатністю усвідомлено керувати своїм життям, вносити зміни відповідно до ситуації, що склалася, та власних бажань. З іншого боку, осмисленість життя найменше корелює з задоволеністю українців соціальною сферою [16].

Таким чином, сьогодні ціннісно-мотиваційні орієнтації українців сфокусовані на прагненні до мирного життя без обстрілів і загрози смерті. Це підкреслює важливість зміцнення психологічної стійкості та впевненості в майбутньому, які є ключовими для підтримки внутрішнього благополуччя в складних умовах війни.

Висновки до першого розділу

1. Ціннісні орієнтації відіграють ключову роль у формуванні мотиваційної структури особистості та визначають її ставлення до навколишнього світу. Незважаючи на велику кількість досліджень, чітке розмежування між поняттями «цінності», «особистісні цінності» та «ціннісні орієнтації» залишається непростим завданням. В основі цього розмежування лежить підхід, що виділяє три форми існування цінностей: ідеальні цінності (узагальнені уявлення про досконалість, сформовані суспільною свідомістю), предметно втілені цінності (реалізовані в культурі через людську діяльність) та особистісні цінності (мотиваційні рушії особистості). Ціннісні орієнтації впливають на вибір життєвих цілей, способи їх досягнення та загальний напрямок розвитку особистості.

2. Суб'єктивне благополуччя є важливою характеристикою якості життя, яка впливає на здатність людини ефективно функціонувати в суспільстві та знаходити сенс у своєму житті. Суб'єктивне благополуччя складається з трьох основних компонентів: емоційного (індивідуальна оцінка емоційного стану), когнітивного (загальна задоволеність життям) та евдемоністичного (наявність

життєвих цілей та самореалізація). Гедоністичний підхід до суб'єктивного благополуччя наголошує на перевазі позитивних емоцій над негативними, тоді як евдемоністичний підхід акцентує на особистісному зростанні та самореалізації. Важливо розуміти, що суб'єктивне благополуччя є не лише наслідком адаптації до зовнішніх умов, але й чинником, який визначає успішність такої адаптації, особливо в кризових ситуаціях.

3. Вивчення кореляційних зв'язків між ціннісними орієнтаціями та суб'єктивним благополуччям у сучасних дослідженнях показує, що в умовах підвищеної небезпеки (зокрема, під час війни) рівень суб'єктивного благополуччя значною мірою залежить від ціннісних пріоритетів особистості. Цінності, орієнтовані на безпеку, стабільність та підтримку соціальних зв'язків, сприяють підвищенню рівня благополуччя та адаптації в умовах кризи. Це підкреслює необхідність розробки психологічних програм, що допомагають підтримувати та зміцнювати ціннісні орієнтації, які позитивно впливають на добробут людини в складних умовах.

4. Взаємозв'язки між безпековою ситуацією, ціннісними орієнтаціями та суб'єктивним благополуччям відіграють критичну роль у процесі адаптації особистості під час стресових та кризових ситуацій. Війна та інші кризові обставини суттєво впливають на трансформацію ціннісних орієнтацій, що призводить до змін рівня суб'єктивного благополуччя. Сучасні ціннісно-мотиваційні орієнтації українців фокусуються на прагненні до мирного життя, що підкреслює важливість психологічної стійкості, впевненості у майбутньому та підтримання внутрішньої рівноваги в умовах війни.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Організація, методичне забезпечення, опис методик емпіричного дослідження

Для досягнення цілей дослідження, спрямованого на вивчення взаємозв'язку між ціннісно-смисловою сферою особистості та її суб'єктивним благополуччям у різних безпекових умовах, необхідно чітко окреслити його методологічні основи. Цей розділ містить опис емпіричних і статистичних методів, що були використані для отримання об'єктивних даних та надійних результатів. Комплексний підхід до вибору методів забезпечує глибину аналізу й дозволяє врахувати всі аспекти впливу безпекової ситуації на досліджувані показники.

Методи дослідження:

Емпіричні методи: психодіагностичні методики.

- Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду.
- Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо, Л. Махолика.
- Опитувальник цінностей Ш. Шварца.

Статистичні методи: описова статистика, метод рангової кореляції Спірмена. Статистична обробка даних і графічна презентація результатів здійснювалася за допомогою відомих методів математичної статистики з використанням пакета IBM SPSS Statistics і Microsoft Office Excel.

Викладені методи й підходи дозволяють всебічно дослідити взаємозв'язок між ціннісно-смисловими орієнтаціями та суб'єктивним благополуччям особистості в умовах різної безпекової ситуації. Це створює необхідну базу для подальшого аналізу та формулювання висновків, що сприятимуть глибшому розумінню впливу зовнішніх умов на внутрішній світ особистості та надання практичних рекомендацій для підвищення рівня суб'єктивного благополуччя.

Характеристика учасників дослідження

У дослідженні взяли участь три групи студентів, по 25 осіб у кожній групі, віком від 18 до 27 років. Загальна кількість респондентів становила 75 осіб.

Учасники дослідження були здебільшого жіночої статі (60%, або 45 осіб), тоді як чоловіки складали 40% (30 осіб).

У групі з Харкова було 15 жінок (60%) і 10 чоловіків (40%). У групі з Києва — 14 жінок (56%) і 11 чоловіків (44%). У групі з Полтави склад респондентів був наступним: 16 жінок (64%) і 9 чоловіків (36%).

Відбір респондентів здійснювався випадковим чином на основі добровільної участі, що забезпечило репрезентативність та різноманітність вибірки.

Опитування проводилося серед користувачів соціальних мереж Facebook та Instagram, які виявили бажання долучитися до дослідження. Використання цих платформ дало змогу охопити широку аудиторію молодих людей, які проживають у різних регіонах України, та залучити тих, хто має інтерес до тематики дослідження.

Групи респондентів були сформовані відповідно до міст їхнього проживання, а саме: Харкова, Київа та Полтави.

Для класифікації міст проживання респондентів за рівнем безпеки було використано експертну оцінку міжнародної компанії Audere Group, яка спеціалізується на комерційній розвідці, розслідуваннях і питаннях безпеки. Згідно з їхнім аналізом, зазначені міста розподілено в порядку від найвищого до найнижчого рівня небезпеки наступним чином:

Харків – характеризується найвищим рівнем небезпеки.

Полтава – займає проміжне положення за рівнем небезпеки.

Київ – демонструє найнижчий рівень небезпеки серед зазначених міст.

Процедура дослідження та опис методів

Процедура дослідження передбачала багатоступеневий підхід, який забезпечував ґрунтовність та надійність отриманих даних. Детальніше про основні етапи дослідження:

Проведення онлайн опитування було обрано як основний метод збору емпіричних даних для дослідження взаємозв'язку між ціннісно-смысловими орієнтаціями особистості та її суб'єктивним благополуччям у контексті різного рівня безпеки. Онлайн формат опитування забезпечив зручність і доступність для респондентів, що дозволило залучити достатню кількість учасників, які проживають у різних містах, де рівень безпеки різниться між собою. Використання цього методу також дозволяє зменшити вплив зовнішніх факторів та суб'єктивного впливу дослідника на відповіді респондентів, що сприяє підвищенню об'єктивності та надійності отриманих даних.

Онлайн опитування було розроблено на основі психодіагностичних методик, що забезпечили валідність та адекватність вимірювання досліджуваних показників. Зокрема, для вимірювання суб'єктивного благополуччя застосовувалася методика Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду, яка дозволяє оцінити емоційний компонент суб'єктивного благополуччя. Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо та Л. Махолика дозволяє оцінити «джерело» сенсу життя, який може бути знайдений людиною або в майбутньому (цілі), або в теперішньому (процес), або в минулому (результат), а також досліджувати локус контролю; а Опитувальник цінностей Ш. Шварца дозволив виявити ключові цінності та їхню ієрархію в умовах різного рівня безпеки. На основі підібраних методик було сформовано таблицю інструментарію (див. табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Психодіагностичні методики

№	Назва інструменту	Показники інструментів
1	Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду	Суб'єктивне благополуччя

2	Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо, Л. Махолика	Цілі життя; Процес; Результат; Локус контролю «Я»; Локус контролю «Життя»; Осмисленість життя
3	Опитувальник цінностей Ш. Шварца	Самостійність; Стимуляція; Гедонізм; Досягнення; Влада; Безпека; Конформізм; Традиції; Доброзичливість; Універсалізм

Методика Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду (див. дод.

А) була обрана як інструмент для оцінки загального рівня суб'єктивного благополуччя респондентів, оскільки вона дозволяє отримати комплексне уявлення про емоційний стан особистості, задоволеність життям та загальне самопочуття. Сучасна література вказує на значущість суб'єктивного благополуччя як показника, що визначає якість життя людини, її психоемоційне здоров'я та здатність адаптуватися до зовнішніх умов. Дана методика відзначається валідністю та надійністю в дослідженнях, які стосуються оцінки емоційного благополуччя та загального рівня життєвої задоволеності, що робить її особливо ефективною для вивчення впливу зовнішніх умов, таких як рівень безпеки.

Шкала суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду дозволяє отримати кількісні показники суб'єктивного благополуччя. Цей діапазон балів надає можливість більш детально оцінити рівень благополуччя респондентів, де вищі бали відображають низький рівень задоволеності життям та нестабільний емоційний стан. Нижчі показники вказують на емоційний комфорт та задоволеність життям, що важливо розуміти для правильної інтерпретації результатів дослідження. Така детальна шкала сприяє більш точному розподілу респондентів за рівнями суб'єктивного благополуччя, що підвищує обґрунтованість і точність подальшого аналізу та дозволяє робити більш чіткі висновки про залежність благополуччя від ціннісно-сміслових орієнтацій.

Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо та Л. Махолика (див. дод. Б) був обраний для оцінки смисложиттєвих орієнтацій респондентів, оскільки цей інструмент дозволяє отримати інформацію про особистісні цінності та життєві пріоритети, що визначають спрямованість людини в житті. В наукових дослідженнях поняття смисложиттєвих орієнтацій розглядається як важливий показник внутрішньої мотивації, націленості на досягнення, здатності до самовизначення та самореалізації. Сучасні теоретичні підходи підкреслюють значущість цих орієнтацій для адаптивної поведінки особистості, а також їх роль у формуванні стійкості до стресових ситуацій, зокрема в умовах небезпеки.

Тест містить кілька субшкал, кожна з яких оцінює окремий аспект смисложиттєвої сфери. Субшкала «Цілі» визначає рівень усвідомленості та значущості життєвих цілей для респондента, що вказує на його націленість на майбутнє та прагнення до самореалізації. Субшкала «Процес» оцінює задоволеність життям як процесом, зокрема, задоволення від повсякденного досвіду та поточних досягнень. Показник «Результат» дозволяє оцінити рівень задоволення досягнутими результатами, відображаючи ступінь виконання особистих очікувань. «Локус контролю «Я» демонструє, наскільки люди відчують контроль над власним життям і бачать себе відповідальними за свої дії та їх наслідки, що є важливим аспектом самовизначення. «Локус контролю «Життя» визначає рівень контролю, який людина приписує зовнішнім обставинам, оцінюючи вплив навколишніх факторів на своє життя.

Сума всіх цих субшкал складає загальний показник «Осмисленість життя», який відображає комплексне розуміння особистістю свого життєвого шляху, його цінності та смислу. Даний показник дозволяє отримати узагальнену картину ціннісно-смилових орієнтацій респондентів, а також виявити їхню адаптивність до життєвих умов. Тест смисложиттєвих орієнтацій забезпечує багатогранну оцінку ціннісної сфери особистості, що є важливим для аналізу зв'язку між

смысловими орієнтирами та суб'єктивним благополуччям в умовах різного рівня безпеки [34].

Опитувальник цінностей Ш. Шварца (див. дод. В) був обраний для оцінки базових цінностей респондентів, оскільки дозволяє отримати глибоке розуміння системи особистісних цінностей, що визначають поведінкові стратегії та життєві орієнтири в різних аспектах життя. Теоретичні дослідження підтверджують, що саме система цінностей відображає головні мотиви та життєві пріоритети особистості, впливаючи на її рішення та спосіб адаптації до зовнішніх умов, особливо в ситуаціях підвищеного ризику або нестабільності. Методика Шварца широко використовується в соціально-психологічних дослідженнях, адже її структура дозволяє охопити різноманітні аспекти людських цінностей, від індивідуальних до соціальних, і є універсальною для дослідження ціннісних орієнтацій у різних культурних контекстах.

Опитувальник містить низку субшкал, кожна з яких оцінює конкретну групу цінностей, що відображає основні життєві пріоритети респондентів. Шкала «Самостійність» характеризує прагнення до контролю над власною поведінкою та емоціями, що є важливим для особистого розвитку. «Стимуляція» вимірює потребу у нових відчуттях та готовність до ризику, в той час як «Гедонізм» відображає схильність до пошуку задоволення та насолоди. Показник «Досягнення» дозволяє оцінити рівень прагнення до успіху та компетентності. Шкала «Влада» визначає значення соціального статусу та контролю над іншими, що є важливим для самореалізації особистості в соціальному контексті. Цінність «Безпека» відображає важливість стабільності та захищеності, особливо актуальну для людей, які перебувають у небезпечних умовах. «Конформізм» показує прагнення відповідати очікуванням суспільства, а «Традиції» підкреслюють значущість збереження культурної та соціальної спадщини. «Доброзичливість» характеризує значення близьких стосунків та

підтримки, тоді як «Універсализм» оцінює прагнення до автономії та незалежності.

Кожен із цих показників дозволяє виявити домінуючі цінності особистості, які лежать в основі її життєвих рішень та визначають загальну спрямованість поведінки. Опитувальник Шварца дозволяє всебічно оцінити ціннісну структуру особистості, що сприяє більш глибокому розумінню того, як цінності впливають на суб'єктивне благополуччя та адаптацію до умов із різним рівнем безпеки.

III. Математико-статистичний аналіз отриманих результатів проводився з метою об'єктивної оцінки взаємозв'язків між досліджуваними показниками суб'єктивного благополуччя та ціннісно-смысловими орієнтаціями в умовах різного рівня безпеки. Для узагальнення та систематизації даних використовувалися методи описової статистики, що дозволило отримати базову інформацію про розподіл відповідей респондентів, середні значення та стандартні відхилення для кожної з груп. Ці показники є важливими для формування загальної картини і порівняння груп респондентів за основними показниками.

Для визначення взаємозв'язків між суб'єктивним благополуччям та ціннісно-смысловими орієнтаціями застосовувався метод рангової кореляції Спірмена, який є ефективним для аналізу кореляцій між непараметричними даними та в умовах невеликого розміру вибірки. Метод кореляції Спірмена дозволив виявити наявність і силу зв'язків між досліджуваними змінними, а також встановити, наскільки ці зв'язки змінюються залежно від безпекової ситуації. Це дало змогу зробити висновки про специфіку взаємозв'язку між рівнем суб'єктивного благополуччя та ціннісними орієнтаціями для кожної з досліджуваних груп.

Статистична обробка даних і графічна презентація результатів проводилися за допомогою програмного пакета IBM SPSS Statistics та Microsoft

Office Excel. Використання цих інструментів забезпечило точність обчислень, автоматизацію процесів аналізу та надання наочного відображення результатів у вигляді таблиць і графіків, що полегшує інтерпретацію та дозволяє виявити закономірності та відмінності між групами.

Дотримання послідовної процедури дослідження забезпечило отримання достовірних та валідних результатів, які відображають значення безпекової ситуації для суб'єктивного благополуччя та ціннісно-сміслових орієнтацій респондентів. Комплексний підхід до методів дослідження дозволив не тільки систематизувати отримані дані, але й забезпечив всебічний аналіз взаємозв'язку досліджуваних змінних, що створює базу для подальших досліджень у цій галузі.

Висновки до другого розділу

1. Метою дослідження стало визначення особливостей зазначеного взаємозв'язку в умовах різного рівня небезпеки, що є актуальним для розуміння адаптаційних процесів особистості в сучасних соціокультурних умовах. Для досягнення цієї мети були сформульовані конкретні завдання, які включали аналіз основних підходів до визначення ціннісно-сміслових орієнтацій і суб'єктивного благополуччя, вивчення значення безпекової ситуації, а також проведення емпіричного дослідження для визначення можливих кореляцій між даними змінними.

2. Для реалізації мети дослідження були залучені три групи студентів, які проживають у різних містах України з відмінним рівнем безпеки: Харкові, Києві та Полтаві. Вибір саме цих міст дозволив порівняти вплив умов різних рівнів безпеки на суб'єктивне благополуччя респондентів, їхні життєві орієнтації та ціннісні установки. Добровільна участь та випадковий відбір респондентів забезпечили репрезентативність вибірки, а використання соціальних мереж як каналу залучення сприяло широкому охопленню.

3. Для оцінки досліджуваних показників були використані кілька психодіагностичних методик. Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду надали можливість визначити загальний рівень життєвої задоволеності та емоційного стану, що є важливими аспектами суб'єктивного благополуччя. Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо та Л. Махолика був використаний для оцінки життєвих цінностей і цілей, а також контролю над життям, що визначає стратегії поведінки та адаптивність особистості. Опитувальник цінностей Ш. Шварца дозволив охарактеризувати основні особистісні цінності, такі як самостійність, гедонізм, досягнення та безпека, що забезпечило можливість порівняння та встановлення пріоритетів респондентів в умовах різного рівня небезпеки.

4. Статистична обробка даних включала методи описової статистики та рангову кореляцію Спірмена, що дозволило виявити силу і напрямок зв'язків між ціннісно-смысловими орієнтаціями та суб'єктивним благополуччям. За допомогою програм IBM SPSS Statistics і Microsoft Excel було забезпечено точність розрахунків та наочне відображення результатів, що сприяло надійній інтерпретації отриманих даних.

РОЗДІЛ 3.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВИХ ЗАСАД СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

3.1. Результати дослідження ціннісно-смыслових засад суб'єктивного благополуччя

Було досліджено суб'єктивне благополуччя осіб, які проживають у регіонах з різними рівнями безпеки, використовуючи методику Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду (табл. 3.1).

Таблиця.3.1

Результати методики Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду

Змінні	Середнє	SD
Суб'єктивне благополуччя (Київ)	55,8	12,4
Суб'єктивне благополуччя (Полтава)	44,5	18,3
Суб'єктивне благополуччя (Харків)	77,6	18,5
Суб'єктивне благополуччя (серед всіх груп)	59,3	19,9

Аналіз результатів свідчить про те, що суб'єктивне благополуччя значною мірою залежить від безпекової ситуації в місті проживання, впливаючи на психологічний стан та ціннісно-смыслову сферу особистості. Учасники з Харкова показали найвищі показники за шкалою суб'єктивного благополуччя (середнє 77,6), що вказує на найнижчий рівень суб'єктивного благополуччя серед досліджуваних груп. Це можна пояснити високим рівнем небезпеки та стресу, пов'язаним з проживанням у регіоні з підвищеною загрозою. Постійна напруга, тривожність та страх негативно впливають на психологічний стан особистості, знижуючи відчуття благополуччя та життєвої задоволеності. Люди можуть відчувати безсилля перед обставинами, що спричиняє емоційне виснаження та зниження мотивації.

Учасники з Києва мають середні показники суб'єктивного благополуччя (середнє 55,8), що свідчить про помірний рівень суб'єктивного благополуччя. Як столиця, Київ зазнає впливу потенційних загроз, але вони менш інтенсивні, ніж у Харкові. Мешканці можуть відчувати стрес через високий ритм життя, економічні та соціальні виклики, проте наявність більшої кількості ресурсів та можливостей для адаптації сприяє підтримці стабільнішого психологічного стану.

Учасники з Полтави мають найнижчі показники за шкалою суб'єктивного благополуччя (середнє 44,5), що вказує на найвищий рівень суб'єктивного благополуччя серед досліджуваних груп. Це свідчить про те, що мешканці Полтави, які перебувають в умовах помірного рівня небезпеки, відчують більш стабільне емоційне становище, порівняно з респондентами з інших міст з різним рівнем небезпеки.

Отримані результати підтверджують, що безпекова ситуація в регіоні проживання значно впливає на суб'єктивне благополуччя особистості. Вищий рівень небезпеки призводить до зростання психологічного стресу, тривожності та негативних емоцій, що знижує рівень суб'єктивного благополуччя. Навпаки, в умовах відносної безпеки люди відчують більше спокою, задоволення життям та оптимізму. Було досліджено розподіл учасників за рівнем суб'єктивного благополуччя, враховуючи їх належність до підгруп з різними рівнями безпеки, що вказує на суттєві відмінності в рівнях благополуччя між ними (табл. 3.2).

Таблиця.3.2

Розподіл учасників за рівнем суб'єктивного благополуччя (у %)

Підгрупи	Низький	Середній	Високий
Група підвищеного рівня небезпеки (Харків)	21,4%	64,3%	14,3%
Група помірного рівня небезпеки (Полтава)	15,3%	46,2%	38,5%
Група відносно безпечного рівня (Київ)	6,7%	33,3%	60%
Серед всіх груп	36,7%	40%	23,3%

У Харкові більшість респондентів (64,3%) має середній рівень суб'єктивного благополуччя, що може свідчити про адаптацію до складних умов при наявності певних ресурсів для підтримки психологічного стану. Однак значна частина учасників цієї групи (21,4%) демонструє низький рівень благополуччя, ймовірно, через високий рівень стресу та обмежену доступність підтримки чи можливості для реалізації ціннісно-смыслових орієнтацій. Лише 14,3% респондентів з підвищеним рівнем небезпеки мають високий рівень суб'єктивного благополуччя, що, можливо, пов'язано з високою здатністю до адаптації або специфічними індивідуальними особливостями, які сприяють стійкості.

У групі з Полтави найбільша частка респондентів (46,2%) має середній рівень суб'єктивного благополуччя, а високий рівень демонструють 38,5% учасників. Лише 15,3% респондентів мають низький рівень благополуччя. Розподіл рівнів суб'єктивного благополуччя у Полтаві відображає баланс між середнім і високим рівнями, з мінімальною часткою респондентів з низьким рівнем благополуччя. Це вказує на те, що, незважаючи на наявність помірного рівня небезпеки, більшість учасників здатні підтримувати високий рівень суб'єктивного благополуччя.

Група з Києва має сприятливий розподіл за рівнями суб'єктивного благополуччя: більшість респондентів (60%) демонструють високий рівень благополуччя, що, безумовно, пов'язано з відсутністю значущих загроз, наявністю сприятливого середовища для самореалізації та меншою схильністю до стресу. Середній рівень благополуччя тут демонструють 33,3% респондентів, що вказує на стабільний стан адаптації без надмірного стресу, але без вираженого позитивного піднесення, можливо, через індивідуальні особливості чи зовнішні обставини. Лише 6,7% респондентів у цій групі мають низький рівень благополуччя, що, ймовірно, пояснюється індивідуальними

психологічними або соціальними чинниками, які перешкоджають повноцінному сприйняттю безпеки навіть у сприятливих умовах.

Загальний розподіл серед усіх груп показує, що найбільша частка респондентів (40%) має середній рівень суб'єктивного благополуччя, а частки з високим (23,3%) і низьким (36,7%) рівнями благополуччя є порівняно близькими. Це свідчить про різноманітність суб'єктивного благополуччя залежно від умов середовища і вказує на значний вплив як об'єктивної безпеки, так і суб'єктивного сприйняття загроз, які можуть різнитися між респондентами.

Було досліджено результати Тесту смисложиттєвих орієнтацій серед учасників з різними рівнями безпеки, і ці результати демонструють значні відмінності в смисложиттєвих установках та сприйнятті контролю над власним життям залежно від умов середовища (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Результати методики Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо, Л. Махолика

Змінні	Підвищений рівень небезпеки (Харків)		Помірний рівень небезпеки (Полтава)		Відносно безпечний рівень (Київ)	
	Середнє	SD	Середнє	SD	Середнє	SD
Цілі	24	6,96	21,5	5,37	28,9	4,39
Процес	25,4	6,92	20,2	7,81	27,9	5,32
Результат	24,5	7,16	21,6	8,83	26,3	8,03
Локус контролю «Я»	24,7	5,76	21,7	8,27	26,9	6,92
Локус контролю «Життя»	24,9	6,65	21,4	6,36	25,2	9,65

Учасники з Києва демонструють найвищі показники за всіма параметрами смисложиттєвих орієнтацій. Середній бал за змінною «Цілі» (28,9) вказує на визначення життєвих цілей та середню впевненість у майбутньому. Стабільна

безпекова ситуація сприяє тому, що люди можуть планувати своє життя, встановлювати довгострокові цілі та відчувати перспективу розвитку. Це позитивно впливає на їхню мотивацію та життєву енергію.

Показник «Процес» (27,9, середній) свідчить про достатню задоволеність поточним життям. У безпечних умовах люди можуть насолоджуватися щоденними подіями, займатися улюбленими справами та підтримувати соціальні зв'язки. Це сприяє позитивному емоційному фону та загальному психологічному благополуччю.

Бал за «Результатом» (26,3, середній) вказує на задоволеність власними досягненнями та відчуття реалізованості. Люди відчувають, що їхні зусилля приносять плоди, що підсилює їхню самооцінку та впевненість у собі.

Показники «Локус контролю «Я» (26,9) та «Локус контролю «Життя» (25,2) свідчать про високе відчуття контролю над власним життям. Люди вірять у свою здатність впливати на події та приймати ефективні рішення, що підвищує їхню активність та ініціативність. Усі показники знаходяться на середньому рівні, окрім «Локусу контролю «Я», який знаходиться на високому рівні.

Учасники з Харкова мають наступні показники смисложиттєвих орієнтацій. Показник «Цілі» (24) є середнім і свідчить про те, що в умовах підвищеної небезпеки люди можуть переосмислювати свої життєві пріоритети. Небезпека стимулює зосередження на найбільш важливих аспектах життя, таких як сім'я, здоров'я та базова безпека. Це може призводити до більшої усвідомленості та глибини життєвих цінностей.

За змінною «Процес» (25,4, середній рівень) видно, що учасники знаходять способи отримувати задоволення від теперішнього моменту, незважаючи на складні умови. Це може бути пов'язано з розвитком стійкості та здатності цінувати прості радощі життя. Соціальна підтримка та згуртованість громади в умовах небезпеки можуть підсилювати позитивні переживання.

Показник «Результат» (24,5, середній) свідчить про помірну задоволеність досягненнями. Люди можуть відчувати, що обмежені у можливостях реалізувати свої плани, але водночас цінують ті досягнення, які є можливими в поточних умовах.

Показники «Локус контролю «Я» (24,7) та «Локус контролю «Життя» (24,9) вказують на збереження відчуття контролю над власним життям. Незважаючи на зовнішні загрози, люди намагаються впливати на ситуацію в міру своїх можливостей, що сприяє активній життєвій позиції та адаптації до складних обставин.

Учасники з Полтави демонструють найнижчі показники за всіма змінними, що вказує на значні психологічні труднощі. Низький показник «Цілі» (21,5) може свідчити про втрату ясності життєвих цілей та невпевненість у майбутньому. Помірний рівень небезпеки та невизначеність ситуації можуть створювати відчуття нестабільності, що заважає плануванню та формуванню чітких орієнтирів.

Показник «Процес» (20,2) вказує на низьку задоволеність поточним життям. Люди можуть відчувати тривогу, стрес та незадоволеність, що негативно впливає на їхній емоційний стан та здатність насолоджуватися повсякденними справами.

Показник «Результат» (21,6) є середнім, показники «Локус контролю «Я» (21,7) та «Локус контролю «Життя» (21,4) вказують на середнє відчуття контролю над власним життям. Люди можуть відчувати безсилля перед обставинами та вважати, що їхнє життя більше залежить від зовнішніх факторів, ніж від власних дій. Це може призводити до пасивності та зниження мотивації до дій.

Безпекова ситуація впливає на базові психологічні потреби особистості: потребу в безпеці, контролі, значущості та самореалізації. В умовах стабільності ці потреби задовольняються, що сприяє позитивним смисложиттєвим

орієнтаціям. У ситуації небезпеки або невизначеності ці потреби можуть бути фрустровані, що веде до психологічного дискомфорту та зниження суб'єктивного благополуччя.

Важливо відзначити, що в умовах підвищеної небезпеки люди можуть мобілізувати внутрішні ресурси та соціальну підтримку для подолання труднощів. Це підкреслює роль адаптивних механізмів та резилієнтності в підтримці психологічного благополуччя.

У ситуації помірної небезпеки, де загроза не є очевидною або постійною, люди можуть відчувати тривалий стрес та тривогу через невизначеність. Це може негативно впливати на їхні смисложиттєві орієнтації та потребувати спеціальної психологічної підтримки.

Було досліджено показники свідомості життя у респондентів, які проживають в умовах різного рівня безпеки, що дозволило виявити суттєві відмінності у їхній ціннісно-смысловій сфері (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Результати методики Тест смисло-життєвих орієнтацій

Змінні	Середнє	SD
Осмиленість життя (підвищений рівень небезпеки)	123	21,5
Осмиленість життя (помірний рівень небезпеки)	106	22,6
Осмиленість життя (відносно безпечний рівень)	135	21,4
Осмиленість життя (серед всіх груп)	122	23,9

Респонденти з Києва демонструють найвищі показники осмиленості життя (середнє значення 135), що являється високим показником згідно до норм. Відсутність істотних загроз та стабільна безпекова ситуація створюють сприятливі умови для глибокого осмилення власного життя. Люди в цій групі мають можливість зосередитися на особистісному розвитку, встановленні та

досягненні довгострокових цілей. Це сприяє підвищенню їхньої мотивації, самореалізації та задоволеності життям.

Психологічно, безпечне середовище дозволяє задовольняти базові потреби в безпеці та стабільності, що за Маслоу є фундаментом для подальшого особистісного зростання. Відсутність стресових факторів сприяє позитивному емоційному стану та підсилює здатність до рефлексії та планування майбутнього.

Учасники з Харкова відповідно до норм мають високі показники свідомості життя (середнє 123, медіана 117), але з високою варіативністю ($SD = 21,5$). Це свідчить про те, що в умовах підвищеної небезпеки люди по-різному реагують на стресові ситуації. Деякі респонденти можуть переосмислювати життєві пріоритети, знаходячи новий смисл у взаєминах, солідарності та підтримці близьких. Для них небезпека стає каталізатором глибшого усвідомлення цінності життя.

Респонденти з Полтави показали найнижчі показники свідомості життя (середнє 106), однак відповідно до норм вони все ще знаходяться у проміжку середніх. Помірний рівень небезпеки та невизначеність ситуації можуть створювати стан хронічного стресу. Люди можуть відчувати себе «застряглими» між безпекою та небезпекою, що ускладнює процес осмислення життя та встановлення чітких цілей.

З психологічної точки зору, невизначеність є одним з найбільш стресогенних факторів. Вона може призводити до підвищеної тривожності, апатії та зниження мотивації. Відсутність ясності щодо майбутнього перешкоджає формуванню смисложиттєвих орієнтацій та знижує здатність до планування та прийняття рішень.

Результати свідчать про те, що рівень безпеки суттєво впливає на осмисленість життя особистості. У безпечних умовах люди мають можливість зосередитися на самореалізації, встановленні та досягненні життєвих цілей. В

умовах підвищеної небезпеки деякі люди можуть переосмислювати свої цінності та знаходити новий смисл життя, тоді як інші відчують дезорієнтацію.

У ситуації помірної небезпеки невизначеність стає головним психологічним бар'єром для осмислення життя. Люди можуть відчувати себе безпорадними перед обставинами, що негативно впливає на їхню психологічну стабільність та задоволеність життям.

Було також досліджено рівень свідомості життя серед респондентів, що проживають у зонах із різним рівнем небезпеки у відсотковому співвідношенні (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Розподіл учасників за рівнем осмисленості життя (у %)

Підгрупи	Низький	Середній	Високий
Група підвищеного рівня небезпеки	7,1%	46,4%	46,4%
Група помірного рівня небезпеки	35,3%	35,3%	29,4%
Група відносно безпечного рівня	6,7%	20%	73,3%
Серед всіх груп	15%	36,7%	48,3%

У групі «Харків» розподіл показує, що лише 7,1% респондентів мають низький рівень свідомості життя, тоді як решта поділяється рівномірно між середнім і високим рівнями (по 46,4% у кожній категорії). Цей розподіл свідчить про те, що, незважаючи на підвищений рівень загроз і стресових факторів, велика частка учасників змогла зберегти або навіть зміцнити усвідомленість своїх життєвих цінностей і цілей. Це може вказувати на адаптивні механізми, які допомагають індивідам структурувати своє життя і знаходити сенс навіть у складних умовах, де небезпека присутня як частина повсякденного середовища.

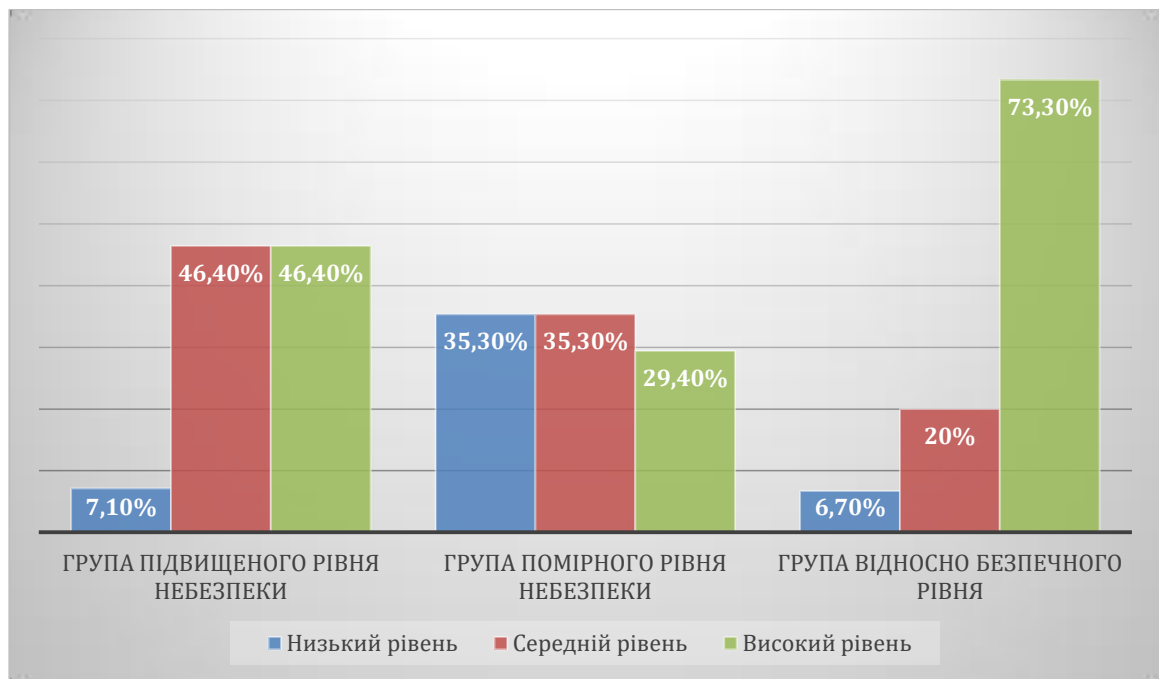

Рис. 3.2. Розподіл учасників за рівнем «Свідомості життя» (у %)

У групі з Полтави результати свідомості життя менш однозначні. Тут значна частка респондентів, 35,3%, мають низький рівень усвідомленості, що є значно вищим показником порівняно з іншими групами. Це може свідчити про те, що помірний рівень небезпеки викликає певну амбівалентність, коли люди відчують певну загрозу, але вона не настільки критична, щоб мобілізувати їхні ресурси на підтримку життєвих смислів і цінностей. Таким чином, ці респонденти можуть бути схильними до переживання невизначеності або втрати життєвої орієнтації. Середній рівень свідомості життя також виявлено у 35,3% респондентів цієї групи, тоді як лише 29,4% мають високий рівень усвідомленості життя. Це свідчить про те, що незначна кількість респондентів цієї групи демонструє чітку структуру життєвих смислів і цілей, що, ймовірно, пов'язано із загальним впливом нестабільної ситуації на їхні ціннісно-сміслові орієнтації.

Найбільш оптимістичний розподіл спостерігається у групі з відносно безпечними умовами «Київ», де лише 6,7% респондентів демонструють низький рівень свідомості життя, тоді як основна частка учасників має високий рівень

усвідомленості (73,3%). Це вказує на те, що відсутність загроз і наявність стабільного середовища сприяють зміцненню ціннісно-смыслових орієнтацій, дозволяючи учасникам зосередитися на своїх цілях, життєвих планах і відчутті сенсу життя. Середній рівень свідомості спостерігається у 20% респондентів, що значно нижче порівняно з групами, які перебувають у менш безпечних умовах. Це може свідчити про те, що безпечне середовище створює умови для зростання усвідомленості і розвитку життєвих смислів, а отже, сприяє загальному підвищенню рівня суб'єктивного благополуччя.

Аналіз усієї вибірки вказує на те, що середній рівень «свідомості життя» демонструють 36,7% респондентів, тоді як 48,3% характеризуються високою усвідомленістю життєвих цінностей та цілей, і лише 15% перебувають на низькому рівні «свідомості життя».

Було досліджено показники за Опитувальником цінностей Ш. Шварца у респондентів, що проживають у зонах із різним рівнем безпеки, ці результати дозволили розкрити специфіку їхніх ціннісних орієнтацій (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Результати за Опитувальником цінностей Ш. Шварца

Змінні	Підвищений рівень небезпеки		Помірний рівень небезпеки		Відносно безпечний рівень	
	Середнє	SD	Середнє	SD	Середнє	SD
Показники						
Самостійність	3,39	1,26	2,59	1,23	3,4	1,64
Стимуляція	3,14	1,27	3,35	1,84	3,73	1,33
Гедонізм	3,61	1,66	3,35	1,58	3,8	1,57
Досягнення	3,82	1,68	2,76	1,39	3,8	1,21
Влада	3,11	1,5	2,94	1,78	2,8	1,32
Безпека	3,68	1,81	2,47	1,18	3,33	1,76
Конформізм	3,18	1,52	2,71	1,72	4,13	1,46
Традиції	2,86	1,6	2,59	1,94	2,87	1,3
Доброзичливість	3,43	1,91	2,12	1,27	3,47	1,68
Універсалізм	2,86	1,58	2,24	1,89	3,87	1,6

Респонденти з Харкова та Києва мають високі показники самостійності (3,39 та 3,40 відповідно). У складних умовах підвищеної небезпеки люди змушені проявляти автономність, приймати швидкі рішення та покладатися на власні сили для виживання. У безпечних умовах високий рівень самостійності відображає можливість особистісного розвитку та самовираження без обмежень.

Натомість, у групі з помірним рівнем небезпеки (Полтава) показник самостійності нижчий (2,59). Це може свідчити про невпевненість та залежність від зовнішніх обставин або інших людей, що пов'язано з невизначеністю ситуації та недостатністю ресурсів для самостійних дій.

Відносно безпечна група (Київ) демонструє найвищий показник «Стимуляції» (3,73), що свідчить про прагнення до нових вражень, інновацій та ризикованих дій. У стабільному середовищі люди мають можливість шукати нові досвіди та задовольняти потребу в різноманітності.

У групі з Полтави показник «Стимуляції» також високий (3,35), можливо, через бажання змінити ситуацію або уникнути невизначеності шляхом пошуку нових можливостей.

У групі підвищеного рівня небезпеки (Харків) показник стимуляції нижчий (3,14), що може вказувати на те, що люди обережніше ставляться до нових і непередбачуваних ситуацій, надаючи перевагу відомим стратегіям поведінки для забезпечення безпеки.

Найвищий показник *гедонізму* спостерігається у Києві (3,80), що свідчить про можливість та бажання насолоджуватися життям, отримувати задоволення від різних аспектів буття.

У групах з підвищеним (3,61) та помірним (3,35) рівнями небезпеки показники гедонізму дещо нижчі. У першому випадку це може бути пов'язано з обмеженнями, викликаними небезпекою, у другому — з психологічним напруженням та тривогою, які заважають повноцінно насолоджуватися життям.

Респонденти з Харкова та Києва мають високі показники досягнень (3,82 та 3,80 відповідно). У умовах небезпеки прагнення до досягнень може відображати бажання подолати труднощі та довести свою компетентність. У безпечних умовах високий рівень досягнень пов'язаний з можливістю реалізовувати свій потенціал без перешкод.

У групі з Полтави показник досягнень значно нижчий (2,76), що може свідчити про знижену мотивацію та впевненість у власних можливостях через невизначеність та нестабільність ситуації.

Показник влади найвищий у групі з Харкова (3,11). Це може бути пов'язано з потребою контролювати ситуацію та оточення для забезпечення безпеки. Прагнення до влади може виступати як механізм компенсації відчуття небезпеки та безсилля перед загрозами.

У Києві показник влади нижчий (2,80), що може вказувати на меншу потребу в контролі над іншими в стабільних умовах, де люди більше зосереджені на особистісному розвитку та співпраці.

Очікувано, найвищий показник цінності безпеки спостерігається у Харкові (3,68). В умовах реальної загрози безпека стає пріоритетною цінністю, оскільки забезпечення фізичного та психологічного благополуччя стає головною метою.

У Києві показник безпеки також високий (3,33), що може свідчити про бажання зберегти існуючий стан стабільності та захистити себе від потенційних загроз.

У групі з помірним рівнем небезпеки показник безпеки найнижчий (2,47), що може бути пов'язано з відчуттям неможливості забезпечити безпеку через невизначеність, що знижує її значущість як цінності або призводить до фрустрації цієї потреби.

Найвищий показник конформізму спостерігається у відносно безпечній групі (4,13). У стабільних умовах люди схильні дотримуватися соціальних норм та правил, щоб підтримувати гармонію та порядок у суспільстві.

У групах з підвищеним (3,18) та помірним (2,71) рівнями небезпеки показники конформізму нижчі. В умовах загрози люди можуть відходити від традиційних норм, шукаючи нестандартні рішення для виживання, або відчувати меншу прив'язаність до соціальних правил через зміну пріоритетів.

Високі показники доброзичливості у Києві (3,47) та Харкові (3,43) свідчать про важливість підтримки та співпраці. У безпечних умовах це відображає прагнення до позитивних взаємин та соціальної згуртованості. У умовах небезпеки доброзичливість може бути механізмом об'єднання для спільного подолання труднощів.

У групі з помірним рівнем небезпеки показник доброзичливості значно нижчий (2,12), що може вказувати на послаблення соціальних зв'язків та зниження довіри до оточуючих через невизначеність та тривогу.

Найвищий показник універсалізму спостерігається у відносно безпечній групі (3,87). Це свідчить про орієнтацію на загальнолюдські цінності, турботу про інших, екологію та соціальну справедливість. У стабільних умовах люди мають більше можливостей та ресурсів для думок про глобальні питання.

У групах з підвищеним (2,86) та помірним (2,24) рівнями небезпеки показники універсалізму нижчі. В умовах загрози увага зосереджується на власному виживанні та безпосередньому оточенні, що знижує інтерес до глобальних проблем та загальнолюдських цінностей.

Загалом, результати дослідження підтверджують, що безпекова ситуація є вагомим чинником, який визначає рівень суб'єктивного благополуччя та формує ціннісно-сміслові засади особистості. Умови проживання впливають на психологічний стан людей, їхні життєві пріоритети та здатність до осмислення життя. Це підкреслює важливість розробки психологічних інтервенцій та

підтримки, спрямованих на підвищення резильєнтності та адаптивних можливостей населення в різних безпекових контекстах.

3.2. Аналіз відмінностей у прояві благополуччя та ціннісно-сміслових орієнтацій залежно від рівня безпекової ситуації та статі

Було досліджено статеві відмінності у суб'єктивному благополуччі та ціннісно-сміслових орієнтаціях серед респондентів, що перебувають у різних безпекових умовах, що виявило суттєві відмінності за кількома змінними (табл. 3.7).

Таблиця.3.7

Територіальні відмінності в суб'єктивному благополуччя та ціннісно-сміслових орієнтацій (однофакторний дисперсійний аналіз)

Змінні	F	P значущість	Підвищений рівень небезпеки	Помірний рівень небезпеки	Відносно безпечний рівень
Суб'єктивне благополуччя	13,23	0,001*	77,67	44,41	55,82
Цілі	9,46	0,001*	23,96	21,53	28,87
Процес	5,38	0,009*	25,43	20,18	27,93
Осмисленість життя	6,81	0,003*	123,43	106,41	135,2
Досягнення	3,28	0,049*	3,82	2,76	3,8
Безпека	3,86	0,31*	3,68	2,47	3,33
Конформізм	3,45	0,044*	3,18	2,71	4,13
Доброзичливість	5,01	0,012*	3,43	2,12	3,47
Універсализм	3,63	0,038*	2,86	2,24	3,87

Значущі відмінності у суб'єктивному благополуччі ($p = 0,001$) вказують на те, що безпекова ситуація в регіоні проживання суттєво впливає на психологічний стан особистості. Найвищий рівень показників суб'єктивного

благополуччя спостерігається у групі з підвищеним рівнем небезпеки (Харків), що насправді свідчить про знижений рівень задоволеності власним життям серед респондентів даної групи.

У групі з помірним рівнем небезпеки (Полтава) найвищий рівень суб'єктивного благополуччя. У відносно безпечному середовищі (Київ) рівень суб'єктивного благополуччя є середнім. Відсутність явної небезпеки дозволяє людям підтримувати стабільний психологічний стан, але, можливо, відсутність екстремальних ситуацій не стимулює переосмислення життєвих цінностей та не сприяє підвищенню рівня суб'єктивного благополуччя.

Значущі відмінності за змінними «Цілі» ($p = 0,001$) та «Процес» ($p = 0,009$) свідчать про те, що безпекова ситуація впливає на усвідомлення життєвих цілей та задоволеність поточним життям.

У Києві респонденти мають найвищі показники, що вказує на чітке визначення життєвих цілей та високий рівень задоволеності. Стабільне середовище сприяє плануванню майбутнього та насолоді поточним моментом.

У Харкові показники також високі, що може свідчити про переосмислення цілей та цінностей в умовах небезпеки. Люди можуть фокусуватися на найбільш важливих аспектах життя, таких як сім'я та здоров'я.

У Полтаві найнижчі показники можуть бути наслідком невизначеності та труднощів у формуванні чітких орієнтирів через помірний рівень небезпеки.

Значущі відмінності у свідомості життя ($p = 0,003$) підтверджують, що безпека впливає на глибину осмислення свого життєвого шляху.

Київські респонденти демонструють найвищу осмисленість життя, що пов'язано з можливістю зосередитися на особистісному розвитку без впливу зовнішніх загроз.

У Харкові середні показники свідчать про те, що небезпека стимулює деяких людей до глибшого усвідомлення життя, але інші можуть відчувати дезорієнтацію.

У Полтаві найнижчі показники можуть бути результатом хронічного стресу та невизначеності, які перешкоджають осмисленню життя.

Значущі відмінності за цими цінностями вказують на специфічний вплив безпекової ситуації на ціннісну сферу особистості.

Досягнення ($p = 0,049$): високі показники у Харкові та Києві свідчать про прагнення до самореалізації. У небезпечних умовах досягнення можуть набувати форми подолання труднощів, а у безпечних — реалізації особистісного потенціалу.

Безпека ($p = 0,031$): найвищий показник у Харкові відображає пріоритетність безпеки в умовах загрози. У Києві безпека також важлива, але менш актуальна через стабільність.

Конформізм ($p = 0,044$): високий показник у Києві свідчить про прагнення підтримувати соціальний порядок та норми у стабільних умовах. У небезпечних умовах конформізм може знижуватися через необхідність нестандартних рішень.

Доброзичливість ($p = 0,012$): вищі показники у Києві та Харкові вказують на важливість соціальної підтримки та співпраці як у стабільних, так і в небезпечних умовах. У Полтаві низький показник може свідчити про послаблення соціальних зв'язків через тривогу та невизначеність.

Універсалізм ($p = 0,038$): найвищий показник у Києві відображає орієнтацію на загальнолюдські цінності в умовах стабільності. У небезпечних умовах увага зосереджується на власному виживанні, що знижує значущість універсалізму.

Дослідження підтверджує, що безпекова ситуація суттєво впливає на суб'єктивне благополуччя та ціннісно-сміслові орієнтації особистості. Розуміння цих відмінностей є важливим для розробки ефективних психологічних інтервенцій та програм підтримки, спрямованих на покращення якості життя людей в різних регіонах.

Було досліджено статеві відмінності у суб'єктивному благополуччі та ціннісно-сміслових орієнтаціях за допомогою U-критерію Манна-Уїтні, що дозволило оцінити статистичну значущість відмінностей між чоловіками та жінками (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Статеві відмінності суб'єктивного благополуччя та ціннісно-сміслових орієнтацій (u-критерій Мана-Уїтні)

Змінні	Ранг	Р значущість	Сила ефекту	Середнє серед жінок	Середнє серед чоловіків
Стимуляція	169	0,025*	0,413	3,56	2,5

Результати показують, що середнє значення суб'єктивного благополуччя є вищим серед жінок порівняно з чоловіками, однак рівень значущості ($p = 0,222$) вказує на те, що ці відмінності не досягають статистичної значущості, і сила ефекту залишається відносно невеликою (0,230). Подібна ситуація спостерігається й у змінних, що характеризують основні компоненти ціннісно-сміслових орієнтацій, зокрема, «Цілі», де середнє значення серед жінок (25,27) вище, ніж у чоловіків (21,42), однак значущість цього показника перебуває на межі ($p = 0,058$) із середньою силою ефекту (0,357), що свідчить про тенденцію, але недостатню для однозначного підтвердження наявності значущих відмінностей.

Аналіз інших компонентів показав, що різниця в середніх значеннях між чоловіками та жінками для змінних «Процес» (24,92 у жінок та 23,17 у чоловіків) і «Результат» (24,29 у жінок проти 23,33 у чоловіків) є незначною, а значення p (відповідно 0,494 і 0,545) вказують на відсутність статистично

значущих відмінностей за цими показниками. Водночас було встановлено, що показник «Локус контролю «Я» також не демонструє значущих статевих відмінностей ($p = 0,426$), хоча жінки мають дещо вищий середній показник (24,69) порівняно з чоловіками (23,33), що може свідчити про схожу здатність до самоконтролю та впливу на власне життя в обох групах.

Щодо загальної свідомості життя, показники також є вищими у жінок (123,10 проти 115,33), але значення $p = 0,237$ та сила ефекту 0,224 не дозволяють зробити висновок про наявність суттєвих відмінностей. У змінній самостійності спостерігається дещо вищий показник серед чоловіків (3,83) порівняно з жінками (3,25), однак знову ж таки, рівень значущості 0,376 та сила ефекту 0,163 вказують на відсутність суттєвих відмінностей за цією змінною.

Єдиний показник, за яким відмінності між статями виявилися статистично значущими, — це Стимуляція ($p = 0,025$), де середнє значення у жінок становить 3,56 порівняно з 2,5 у чоловіків. Це свідчить про те, що жінки мають більш виражену орієнтацію на пошук нових вражень і відчуттів, і цей результат має помірну силу ефекту (0,413), що підтверджує наявність суттєвої різниці в цій змінній. Для решти змінних, таких як гедонізм, досягнення, влада, безпека, конформізм, традиції, доброзичливість і універсалізм, було встановлено відсутність статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками, попри те, що в окремих випадках спостерігаються помітні тенденції. Наприклад, жінки виявили дещо вищий рівень безпеки (середнє 3,38) порівняно з чоловіками (2,75) та конформізму (3,44 у жінок проти 2,67 у чоловіків), що вказує на загальну спрямованість жінок на збереження гармонійних соціальних відносин і стабільності, однак рівень значущості цих показників ($p = 0,169$ і $p = 0,062$ відповідно) не дозволяє говорити про статистично підтверджені відмінності.

Можна зробити висновок, що хоча жінки й мають певні переваги в окремих ціннісних орієнтаціях, таких як «Стимуляція» та підтримка соціальної

стабільності, загалом статеві відмінності в суб'єктивному благополуччі та ціннісно-сміслових орієнтаціях не є суттєвими і не досягають високого рівня статистичної значущості для більшості змінних, що вказує на відносну подібність ціннісних установок і загального психологічного стану у чоловіків та жінок у контексті різної безпекової ситуації.

3.3. Взаємозв'язок суб'єктивного благополуччя та ціннісно-сміслових орієнтацій

Кореляційний аналіз суб'єктивного благополуччя з ціннісно-смісловими орієнтаціями у групі підвищеного рівня небезпеки, до якої належать респонденти з Харкова, показує низку значущих взаємозв'язків між цими показниками, що відображає складні психологічні механізми, пов'язані з адаптацією до небезпечних умов (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Кореляційний аналіз суб'єктивного благополуччя з ціннісно-смісловими орієнтаціями у групі підвищеного рівня небезпеки (Харків) (коефіцієнт Спірмена)

Змінні	Р значущість	Коефіцієнт кореляції
Процес	0,007	0,497*
Результат	0,006	0,504*
Локус контролю «Життя»	0,008	0,490*
Осмисленість життя	0,002	0,570*
Самостійність	0,020	0,301*
Стимуляція	0,016	0,450*
Універсалізм	0,019	0,439*

Найсильніший позитивний кореляційний зв'язок виявлено між суб'єктивним благополуччям та свідомістю життя ($p = 0,002$), що вказує на те, що в умовах підвищеного ризику усвідомлення життєвих цінностей і сенсу стає критично важливим для збереження відчуття благополуччя. Це свідчить про те,

що люди, які здатні підтримувати високу ясність життєвих цілей і смислу в екстремальних умовах, відчують себе більш задоволеними та стійкими.

Інші значущі кореляції були виявлені між суб'єктивним благополуччям та такими змінними, як процес ($p = 0,007$) і результат ($p = 0,006$), що може означати важливість не лише фокусування на кінцевих досягненнях, а й задоволення від самого процесу життя. Це вказує на те, що в умовах небезпеки важливо зберігати позитивне ставлення до поточних життєвих подій і досягнень, що сприяє загальному почуттю благополуччя. Подібний позитивний зв'язок спостерігається і з локусом контролю «Життя» ($p = 0,008$), що відображає необхідність почуття контролю над зовнішніми обставинами і впевненість у тому, що людина має здатність впливати на своє життя навіть у складних обставинах.

Показник самостійності також має значущу кореляцію з суб'єктивним благополуччям ($p = 0,020$), що підтверджує роль здатності до самоконтролю і внутрішньої організації як важливих ресурсів для подолання стресових ситуацій і підтримки задоволеності життям. Крім того, змінна «Стимуляція» ($p = 0,016$) вказує на те, що в умовах підвищеного ризику особиста потреба в пошуку нових вражень і стимулів може підвищувати рівень благополуччя, можливо, завдяки здатності адаптуватися і знаходити способи отримання позитивних емоцій навіть у нестабільних умовах.

Кореляція між суб'єктивним благополуччям і універсалізмом ($p = 0,019$) підкреслює значущість самостійного розвитку і підтримки власної особистої позиції в складних обставинах, що вказує на потребу в незалежності та автономії як ключових факторах, що сприяють підтримці благополуччя в умовах небезпеки. Водночас такі змінні, як досягнення ($p = 0,156$) та конформізм ($p = 0,136$), мають менш виражені, але все ж позитивні зв'язки з суб'єктивним благополуччям, що свідчить про важливість досягнення особистих цілей та

певної соціальної підтримки, однак ці аспекти не є визначальними в умовах підвищеного рівня небезпеки.

Серед змінних, які не продемонстрували значущих кореляцій із суб'єктивним благополуччям, виділяються такі, як влада ($p=0,545$) і безпека ($p=0,334$). Це може свідчити про те, що в умовах небезпеки почуття контролю і впливу на інших людей, а також забезпечення фізичної безпеки, хоча й важливі, не є основними факторами, що впливають на особисте благополуччя, оскільки індивід, імовірно, фокусується на більш внутрішніх і психологічних ресурсах.

Результати кореляційного аналізу вказують на те, що у групі з підвищеним рівнем небезпеки суб'єктивне благополуччя найбільше пов'язане з усвідомленням життя, задоволенням від процесу і результату, а також з такими ресурсами, як самостійність і Стимуляція, що дозволяє особистості адаптуватися і знаходити позитив у складних обставинах.

Кореляційний аналіз суб'єктивного благополуччя з ціннісно-смысловими орієнтаціями у групі з помірним рівнем небезпеки, до якої належать респонденти з Києва, виявив ряд значущих позитивних зв'язків між суб'єктивним благополуччям і кількома ключовими життєвими орієнтаціями (табл. 3.10).

Таблиця.3.10

Кореляційний аналіз суб'єктивного благополуччя з ціннісно-смысловими орієнтаціями у групі помірного рівня небезпеки (Полтава) (коефіцієнт Спірмена)

Змінні	Р значущість	Коефіцієнт кореляції
Цілі	0,002	0,702*
Процес	0,019	0,563*
Результат	0,033	0,472*
Осмысленість життя	0,029	0,529*
Самостійність	0,025	0,542*
Стимуляція	0,047	0,336*
Гедонізм	0,045	0,352*

Досягнення	0,041	0,373*
Влада	0,047	0,339*
Безпека	0,035	0,407*
Доброзичливість	0,045	0,363*
Універсализм	0,048	0,331*

Найсильніша кореляція виявлена між суб'єктивним благополуччям та цінністю «Цілі» ($p = 0,002$), що свідчить про важливість чіткого усвідомлення життєвих цілей і довгострокових орієнтирів для підтримки високого рівня благополуччя. Це може бути пов'язано з тим, що в умовах помірної рівня небезпеки, де невизначеність хоча й існує, але не є домінуючим фактором, респонденти мають можливість фокусуватися на плануванні та постановці значущих цілей, що надає відчуття стабільності та впевненості в майбутньому.

Позитивний зв'язок також спостерігається з такими змінними, як «Процес» ($p=0,019$) та «Результат» ($p=0,033$), що підкреслює значення задоволення від поточних життєвих дій і досягнень у контексті суб'єктивного благополуччя. Це вказує на те, що респонденти, які цінують процес і досягнення результатів, мають вищий рівень благополуччя, що, ймовірно, пов'язано з наявністю більшої мотивації та задоволення від життєвих подій у загалом стабільному, хоча й не повністю безпечному середовищі. Крім того, значуща кореляція між суб'єктивним благополуччям і свідомістю життя ($p=0,029$) свідчить про важливість розуміння особистих життєвих смислів і цінностей у забезпеченні позитивного психологічного стану. Такі респонденти, скоріше за все, краще справляються з невизначеністю, адже здатність осмислювати власний життєвий шлях допомагає їм зберігати оптимістичний погляд на життя.

Значущі кореляції спостерігаються також із самотійністю ($p=0,025$), що підтверджує, що здатність контролювати свої емоції і поведінку позитивно впливає на суб'єктивне благополуччя навіть за умов деякої нестабільності. У цьому контексті самотійність стає важливим ресурсом для адаптації до умов

помірного ризику, сприяючи загальному відчуттю контролю над життям і впевненості у власних силах. Цікавим є також позитивний зв'язок з цінністю Стимуляція ($p=0,047$), що вказує на потребу в нових враженнях і подіях, які можуть допомогти підтримувати високий рівень життєвої енергії та мотивації в умовах, коли повна стабільність ще не досягнута, але й немає надмірного стресу.

Інші цінності, такі як гедонізм ($p=0,045$) і досягнення ($p=0,041$), також мають значущі кореляції з суб'єктивним благополуччям, що свідчить про те, що люди, які цінують задоволення від життя та досягнення особистих цілей, мають тенденцію до вищого рівня благополуччя.

Позитивні кореляції спостерігаються і з такими змінними, як влада ($p=0,047$) і безпека ($p=0,035$), що може свідчити про значення почуття контролю над обставинами та пріоритетності безпеки у забезпеченні суб'єктивного благополуччя у респондентів, які перебувають у дещо нестабільних умовах.

Дещо менш виражені, але все ж значущі зв'язки спостерігаються з конформністю ($p=0,388$) і доброзичливістю ($p=0,045$), що може вказувати на важливість підтримки соціальних зв'язків і прийняття суспільних норм для підвищення рівня благополуччя. Доброзичливість може забезпечувати емоційну підтримку та почуття соціальної приналежності, що є важливим ресурсом у контексті незначної небезпеки, де важливо почуватися частиною групи. Водночас значуща кореляція з універсалізмом ($p=0,048$) свідчить про важливість особистісної автономії і здатності до самостійного прийняття рішень як факторів, що позитивно впливають на благополуччя у такому середовищі.

Загалом результати кореляційного аналізу підкреслюють, що в умовах помірного рівня небезпеки суб'єктивне благополуччя респондентів найбільшою мірою залежить від життєвих цілей, задоволення процесом і результатом життєвої діяльності, усвідомленості життєвих смислів, самостійності та Стимуляція, а також від здатності підтримувати соціальні зв'язки та відчувати

особисту автономію. Це свідчить про те, що в умовах помірної небезпеки психологічне благополуччя підтримується через внутрішні ресурси, такі як життєві цінності та цілі, а також через здатність знаходити радість у житті та сприймати світ позитивно, незважаючи на нестабільність.

Кореляційний аналіз суб'єктивного благополуччя з ціннісно-смысловими орієнтаціями у групі з відносно безпечним рівнем (Київ) виявив низку значущих зв'язків, що ілюструють, як різні аспекти ціннісно-смыслові сфери впливають на суб'єктивне благополуччя респондентів у стабільних умовах (табл. 3.11).

Таблиця.3.11

Кореляційний аналіз суб'єктивного благополуччя з ціннісно-смысловими орієнтаціями у групі відносно безпечного рівня (Київ) (коефіцієнт Спірмена)

Змінні	Р значущість	Коефіцієнт кореляції
Цілі	0,019	0,483*
Процес	0,008	0,653*
Результат	0,048	0,383*
Гедонізм	0,023	-0,460*
Конформізм	0,050	0,326*
Традиції	0,023	0,462*
Доброзичливість	0,026	0,413*
Універсализм	0,048	0,375*

Зокрема, одна з найсильніших кореляцій спостерігається між суб'єктивним благополуччям та показником «Процес» ($p=0,008$), що вказує на те, що в умовах безпеки задоволення від поточної життєвої діяльності має значний вплив на відчуття щастя та задоволеності життям. Це підкреслює значення позитивного ставлення до повсякденних подій як основного джерела задоволення і підтримки психологічного благополуччя в умовах, коли зовнішні загрози мінімальні.

Також значущий зв'язок виявлено з цінністю «Цілі» ($p=0,019$), що свідчить про важливість наявності чітко сформульованих життєвих цілей для

підтримки високого рівня благополуччя. Люди, що мають визначені цілі, здатні зберігати оптимістичний погляд на майбутнє і почуватися більш впевнено у відносно стабільних умовах, оскільки ці цілі надають їм мотивацію та забезпечують почуття орієнтації. Значущий позитивний зв'язок між суб'єктивним благополуччям та змінною «Результат» ($p=0,048$) також свідчить про важливість досягнень у житті, що може вказувати на позитивний вплив почуття реалізованості і задоволення досягнутим на рівень особистого благополуччя.

Цікаво, що кореляція між суб'єктивним благополуччям та гедонізмом є негативною ($p=0,023$), що вказує на те, що прагнення до задоволення і негайного комфорту може не лише не сприяти, але навіть знижувати рівень суб'єктивного благополуччя у стабільних умовах. Це може бути пов'язано з тим, що у безпечному середовищі, де відсутні загрози, орієнтація лише на короткочасне задоволення може суперечити довгостроковим цілям і прагненню до більш глибокого життєвого змісту, що у підсумку знижує задоволеність життям.

Інші значущі кореляції включають зв'язок між суб'єктивним благополуччям і конформністю ($p=0,050$), що свідчить про позитивний вплив адаптації до соціальних норм та підтримки суспільних цінностей на благополуччя. Це може бути наслідком того, що у відносно безпечному середовищі інтеграція в соціальне оточення та дотримання його норм надає відчуття належності та емоційного комфорту, що підтримує загальну задоволеність життям. Відповідно, схожі позитивні кореляції виявлені з доброзичливістю ($p=0,026$) та традиціями ($p=0,023$), що підкреслює значення підтримки близьких соціальних зв'язків і збереження культурних та сімейних традицій як факторів, що підвищують відчуття стабільності та психологічного благополуччя.

Значущим є і зв'язок між суб'єктивним благополуччям та універсалізмом ($p=0,048$), що вказує на важливість особистісної автономії і здатності самостійно обирати життєвий шлях як позитивного фактору для підтримки високого рівня задоволення життям. Це свідчить про те, що у відносно безпечних умовах люди, що мають можливість приймати незалежні рішення та реалізовувати власні прагнення, відчують себе більш задоволеними і впевненими у своєму житті.

Однак деякі змінні, такі як локус контролю «Я» ($p=0,518$) та локус контролю «Життя» ($p=0,415$), не мають значущих позитивних кореляцій із суб'єктивним благополуччям, що може свідчити про те, що в умовах стабільності потреба в контролі над обставинами і відчуття самоконтролю не є критичними для підтримки благополуччя. Це може бути пов'язано з тим, що у безпечному середовищі особистість менш схильна до необхідності тримати під контролем зовнішні обставини, оскільки загальна стабільність середовища зменшує актуальність цих факторів.

Таким чином, результати кореляційного аналізу підкреслюють, що у групі з відносно безпечним рівнем особисте благополуччя найбільше пов'язане з задоволенням від життєвих процесів, наявністю чітких життєвих цілей, підтримкою традиційних цінностей, тоді як фактори контролю над життям та прагнення до короткочасного задоволення не мають вирішального впливу на рівень суб'єктивного благополуччя. Це свідчить про те, що у стабільному середовищі благополуччя підтримується через довгострокові цінності, стабільні соціальні зв'язки та здатність отримувати задоволення від життєвого шляху, а не від негайного задоволення потреб.

Висновки до третього розділу

1. За методикою Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду учасники з Полтави мають найнижчі показники суб'єктивного благополуччя (середнє 44,5), що вказує на найвищий рівень благополуччя серед досліджуваних груп. Більшість респондентів (46,2%) мають середній рівень суб'єктивного благополуччя, 38,5% демонструють високий рівень, а лише 15,3% — низький. Це свідчить про загалом високий рівень адаптації та психологічної стійкості учасників із цієї групи. Учасники з Києва демонструють середні показники суб'єктивного благополуччя по методиці (середнє 55,8), що вказує на помірний рівень благополуччя. Більшість респондентів (60%) мають високий рівень суб'єктивного благополуччя, що пов'язано зі стабільністю середовища. Учасники з Харкова мають найвищі показники суб'єктивного благополуччя (середнє 77,6), що вказує на найнижчий рівень благополуччя через підвищений рівень небезпеки та стресу. Більшість респондентів (64,3%) мають середній рівень благополуччя, що свідчить про адаптацію до складних умов.

2. Результати методики Тест смисложиттєвих орієнтацій Дж. Крамбо, Л. Махолика вказують на те, що смисложиттєві орієнтації залежать від рівня безпеки. У безпечних умовах (Київ) учасники мають найвищі показники за змінними «Цілі» (28,9), «Процес» (27,9) і «Результат» (26,3), що вказує на чітке визначення життєвих цілей, задоволення від процесу та реалізації досягнень. У помірно небезпечних умовах (Полтава) ці показники найнижчі, що свідчить про невизначеність та труднощі у формуванні життєвих орієнтирів. Усвідомлення життєвого сенсу є ключовим фактором суб'єктивного благополуччя у всіх групах, особливо в умовах підвищеного рівня небезпеки (Харків), де воно допомагає зберігати психологічну стійкість. Показники «Осмисленість життя» (середнє 123) свідчать про важливість адаптації в складних умовах.

3. За методикою Опитувальник цінностей Ш. Шварца значущі відмінності в ціннісних орієнтаціях між групами виявлено за такими цінностями, як

досягнення, безпека, конформізм та доброзичливість. Учасники з Києва надають більшу вагу соціальній гармонії та особистим досягненням (показники «Досягнення» 3,8, «Конформізм» 4,13). Учасники з Харкова відзначають високі показники «Безпеки» (3,68), що вказує на пріоритетність забезпечення фізичної та психологічної стабільності в умовах загрози. Статеві відмінності в суб'єктивному благополуччі та ціннісно-сміслових орієнтаціях є незначними, за винятком змінної «Стимуляція», де жінки демонструють вищу орієнтацію на пошук нових вражень (середнє 3,56 у жінок проти 2,5 у чоловіків).

4. Кореляційний аналіз показав, що суб'єктивне благополуччя позитивно пов'язане з усвідомленням життя, життєвими цілями, задоволенням від процесу та результатів діяльності у всіх групах, що підкреслює універсальність цих факторів для психологічного благополуччя. У групі з підвищеним рівнем небезпеки (Харків) суб'єктивне благополуччя особливо пов'язане з особистісною автономією, самостійністю та здатністю знаходити сенс у житті, що допомагає адаптуватися до стресових ситуацій. Зокрема, найсильніші кореляційні зв'язки виявлено між суб'єктивним благополуччям і свідомістю життя, а також з показниками «Процес» (0,497) і «Результат» (0,504). У групі з помірним рівнем небезпеки (Полтава) суб'єктивне благополуччя пов'язане з конформізмом, доброзичливістю та традиціями, вказуючи на важливість соціальної підтримки та збереження культурних цінностей. Найсильніший кореляційний зв'язок виявлено між суб'єктивним благополуччям та цінністю «Цілі» (коефіцієнт кореляції = 0,702). У групі з відносно безпечними умовами (Київ) суб'єктивне благополуччя визначається задоволенням від поточної життєвої діяльності, наявністю чітких життєвих цілей, що свідчить про те, що внутрішній комфорт та довгострокові орієнтири є ключовими для задоволення життям у стабільних умовах. Найсильніша кореляція виявлена з показником «Процес».

ВИСНОВКИ

1. Ціннісно-смислові орієнтації є складними внутрішніми утвореннями, які визначають вибіркове ставлення особистості до життєвих цінностей та слугують орієнтирами її поведінки. Вони відіграють важливу роль у формуванні інтересів, постановці життєвих цілей, регуляції поведінки та визначенні життєвих перспектив особистості. Основні підходи до вивчення ціннісно-смислових орієнтацій охоплюють кілька психологічних теорій, включаючи психоаналіз, екзистенціальну та гуманістичну психологію.

Встановлено, що ціннісні орієнтації відіграють вирішальну роль у формуванні смислової сфери життя, визначаючи вибір життєвих стратегій і цілей. Вони виступають важливим регулятором соціальної поведінки, мотивуючи особу до дій, які відповідають її ідеалам та переконанням, що забезпечує гармонійне функціонування в суспільстві. Це підкреслює важливість дослідження цінностей для розуміння як індивідуальної, так і соціальної поведінки в умовах змінних життєвих обставин.

2. Емпірично встановлено, що жителі Полтави мають високий рівень суб'єктивного благополуччя і найвищий з-поміж міст з різною безпековою ситуацією, тоді як в жителів Харкова, які перебувають в умовах підвищеного рівня небезпеки, рівень суб'єктивного благополуччя є низьким і найнижчим. У жителів Києва рівень суб'єктивного благополуччя є середнім. Це свідчить про вплив безпекових умов на загальне відчуття суб'єктивного благополуччя.

3. Осмисленість життя є найбільш високою в умовах найменш небезпечної ситуації, тобто в Києві, де жителі мають чітко визначені життєві цілі, відчувають упевненість у майбутньому, задоволені процесом життя та власними досягненнями, відчувають своє життя як контрольоване. У помірно небезпечних умовах, в Полтаві, осмисленість життя в людей є найнижчою, хоча і відповідає середньому рівню. Вони відчувають невизначеність стосовно життєвих цілей, невпевненість у майбутньому, незадоволеність процесом життя,

сприймають своє життя як контрольоване ззовні. В умовах підвищеного рівня небезпеки, в Харкові, осмисленість життя є високою, хоча люди низькою мірою впевнені в майбутньому, задоволені процесом власного життя та досягненнями, зберігають відчуття контрольованості життя.

Серед харків'ян найбільш значущими є цінності досягнення, безпеки і гедонізму, у мешканців Полтави – гедонізму і стимуляції, у жителів Києва – конформізму, універсалізму, гедонізму і досягнень. Було виявлено значущі відмінності в ціннісних орієнтаціях, таких як досягнення, безпека та конформізм, між містами з різним ступенем безпечності, що підтверджує вплив рівня безпеки на домінуючі цінності. Виявлені значущі статеві відмінності за цінністю стимуляції, відповідно до чого жінки демонструють більшу орієнтацію на пошук нових вражень.

4. Кореляційний аналіз дозволив виявити значущі зв'язки між суб'єктивним благополуччям та ціннісно-смісловими орієнтаціями. Незалежно від міста проживання в людей суб'єктивне благополуччя позитивно корелює з осмисленістю життя, наявністю чітких життєвих цілей, задоволенням від процесу та результатів діяльності. За підвищеного рівня небезпеки (Харків) виявлено особливо сильний зв'язок між суб'єктивним благополуччям та осмисленістю життя. Це свідчить про те, що для респондентів, які живуть в умовах підвищеної загрози, здатність усвідомлено сприймати і формулювати сенс життя є важливим чинником підтримки їхнього благополуччя.

За помірного рівня небезпеки (Полтава) виявлено сильний кореляційний зв'язок між суб'єктивним благополуччям та смисловою орієнтацією на цілі. Крім того, суб'єктивне благополуччя виявилось пов'язаним з конформізмом, доброзичливістю та традиціями, що вказує на важливість соціальної підтримки та збереження культурних цінностей у цих умовах.

За відносно безпечних умов (Київ) суб'єктивне благополуччя пов'язане з задоволенням від поточної життєвої діяльності, наявністю чітких життєвих

цілей. Найсильніший зв'язок виявлено з смисловою орієнтацією на процес, що свідчить про те, що задоволення від щоденної діяльності є ключовими для підтримки позитивного емоційного стану.

Загалом, кореляційний аналіз підтвердив, що суб'єктивне благополуччя тісно пов'язане з ціннісно-смысловими орієнтаціями особистості, причому ці зв'язки варіюються залежно від рівня безпеки. В умовах підвищеного і помірного рівня небезпеки суб'єктивне благополуччя значною мірою асоціюється з наявністю сенсу життя, цілей та здатністю зосередитися на процесі, тоді як у відносно безпечних умовах більш важливими є внутрішній комфорт і задоволення від поточної діяльності.

У респондентів з підвищеним рівнем небезпеки суб'єктивне благополуччя має сильніший зв'язок із такими змінними, як свідомість життя, самостійність та стимуляція. У комплексі показників орієнтацій у харків'ян зв'язки виявилися дещо сильнішими порівняно з респондентами з Полтави та частково сильнішими, ніж у киян. Зокрема, у харків'ян спостерігається специфічний зв'язок з локусом контролю життя. Водночас у полтавців виявлено зв'язки з усіма дослідженими цінностями. Це свідчить про те, що в умовах підвищеного ризику ціннісно-смыслові орієнтації відіграють критичну роль у підтримці психологічної стійкості та відчуття благополуччя.

Отже, можна стверджувати, що гіпотеза про те, що суб'єктивне благополуччя сильніше пов'язане з ціннісно-смысловими орієнтаціями у осіб, які перебувають у регіонах з підвищеним рівнем небезпеки, частково підтвердилася.

Практична значущість результатів дослідження полягає в можливості використання отриманих даних для розробки ефективних стратегій психологічної підтримки людей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. – К. : ІЗМН, 1998. 204 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/420694.pdf (дата звернення: 11.08.2024).
2. Белякова, С. М. Емпіричне дослідження особливостей ціннісних орієнтацій дорослих. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, (1), 2022. С. 277-82. URL: <http://psy-visnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/psy/article/view/91> (дата звернення: 11.08.2024).
3. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи 2000 р. : Автореф. дис.. канд. психол. наук, спец. 19.00.01. К., 2000. 20 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0400U003000> (дата звернення: 12.08.2024).
4. Горбаль І. С. Відчуття суб'єктивного благополуччя як передумова та втілення психологічного здоров'я особистості / І. С. Горбаль // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. - 2012. - Вип. 2(2). - С. 293-303. - URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2\(2\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2(2)_35). (дата звернення: 03.08.2024).
5. Данильченко Т. В. Суб'єктивне соціальне благополуччя як психологічний феномен / Т. В. Данильченко // Психологічні перспективи. - 2016. - Вип. 28. - С. 93-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppst_2016_28_11. (дата звернення: 04.08.2024).
6. Данильченко Т. В. Особливості особистісного благополуччя військовослужбовців, що перебували в зоні АТО. Український психологічний журнал. 2020. № 2 (14). 84 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=sDF-YZUAAAAAJ&citation_for_view=sDF-YZUAAAAAJ:CHSYGLWDkRkC (дата звернення: 12.09.2024).

7. Дворник М. С. Психологічне благополуччя особистості під час переходу від війни до миру / М. С. Дворник // Наукові студії із соціальної та політичної психології. - 2020. - Вип. 45. - С. 79-87. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2020_45_9. (дата звернення: 20.09.2024).

8. Зінченко О. Теоретичні засади дослідження суб'єктивного благополуччя внутрішньо переміщених осіб / О. Зінченко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологічні науки. - 2016. - № 1. - С. 120-132. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_pn_2016_1_12. (дата звернення: 24.08.2024).

9. Кислинська Д. М. Цінності та ціннісні орієнтації в психологічних теоріях / Д. М. Кислинська, Н. Е. Мілорадова // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. - 2016. - Вип. 53. - С. 64-73. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2016_53_10. (дата звернення: 14.08.2024).

10. Коваленко, А. Б. Особистість у вимірах війни: особливості психологічного благополуччя. Особистість та її історія: колективна монографія, Ніжин, НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 240-269. URL: https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=z82fX4kAAAAJ&citation_for_view=z82fX4kAAAAJ:ghEM2AJqZyQC (дата звернення: 24.09.2024).

11. Коваленко А. Б. Психологічне благополуччя військовослужбовців, що отримали поранення в зоні АТО / А. Б. Коваленко, Ю. А. Вишнягова // Український психологічний журнал. - 2017. - № 3. - С. 124-134. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2017_3_13. (дата звернення: 24.09.2024).

12. Курова А. В. Задоволеність життям та суб'єктивне благополуччя особистості / А. В. Курова // Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія. - 2015. - Т. 20, Вип. 2(1). - С. 98-104. - Режим доступу:

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2015_20_2\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2015_20_2(1)_13). (дата звернення: 15.09.2024).

13. Лукасевич О. А. Суб'єктивне благополуччя як психологічний феномен / О. А. Лукасевич // Проблеми сучасної психології. - 2017. - № 2. - С. 109-114. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2017_2_21 (дата звернення: 24.09.2024).

14. Мамчур Є. Феномен цінностей та ціннісних орієнтацій у науковому вимірі кінця XX – початку XXI століть / Є. Мамчур // Обрії. - 2018. - № 2. - С. 12-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2018_2_5. (дата звернення: 15.08.2024).

15. Матяж С. В. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості / С. В. Матяж, А. О. Березянська // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Соціологія. - 2013. - Т. 225, Вип. 213. - С. 27-30. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2013_225_213_7. (дата звернення: 24.09.2024).

16. Мащак С., Кучвара Х. Особливості суб'єктивного благополуччя українців в умовах війни. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія №6, 2023. С. 156–168. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2022/pages/21484/zbirnik-tez-iv-mizhnarodnoi-naukovo-praktichnoi-konferencii-psikhologichni-umovi-blagopoluchchya.pdf> (дата звернення: 10.08.2024).

17. Москаленко О.В. Сучасні концепції ціннісно-сміслової сфери особистості / О. В. Москаленко // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. - 2010. - № 2. - С. 113-118. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2010_2_20 (дата звернення: 11.08.2024).

18. Панчук Н.П. Ціннісні орієнтації як системоутворюючий фактор соціально активної позиції майбутнього фахівця / Н. П. Панчук // Проблеми сучасної психології. - 2013. - Вип. 21. - С. 542-551. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2013_21_49. (дата звернення: 10.08.2024).

19. Пахоль Б.Є. Суб'єктивне та психологічне благополуччя: сучасні і класичні підходи, моделі та чинники / Б.Є. Пахоль // Український психологічний журнал. - 2017. - № 1. - С. 80-104. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2017_1_9. (дата звернення: 05.08.2024).

20. Романюк Л. Психодіагностичні методи дослідження ціннісного становлення особистості. Актуальні проблеми психології «Психологія обдарованості». Зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. Т. VI. Вип. 14. С. 46–55. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v6/i14/7.pdf>. (дата звернення: 15.08.2024).

21. Семків І.І. Цінності як чинники суб'єктивного благополуччя студентської молоді / І.І. Семків // Психологічні перспективи / За ред. М. М. Слюсаревського. – Луцьк : Вежа, 2009. – Вип. 14 – С.157-163. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20823223/> (дата звернення: 21.09.2024).

22. Сердюк Л.З. Структура та функція психологічного благополуччя особистості. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V. Вип. 17. Київ, 2017. С. 124–133. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709129/1/Сердюк> (дата звернення: 22.09.2024).

23. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Книжк. клуб «Клуб Сімейн. Дозвілля», 2020. 160 с. 35.

24. Allport G. W. Study of values: A scale for measuring the dominant interests in personality; manual. For use with hand-scorable and machine-scorable booklets [by] Allport, Vernon [and] Lindzey. 3-тє вид. Boston : Houghton Mifflin,

1970.

URL: https://www.researchgate.net/profile/Piotr_Oles/publication/319608825_Allport-Vernon_Study_of_Values/links/5d63b212458515d610257bbb/Allport-Vernon-Study-of-Values. (accessed: 10.08.2024).

25. Bradburn, N. M. (1969). The structure of psychological well-being. Aldine. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1970-19058-000> (accessed: 20.09.2024).

26. Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 25–41. URL: <https://eddiener.com/articles/955> (accessed: 28.09.2024).

27. Formalism in Ethics and Non-formal Ethics of Value. J. H. Nota et al. *Philosophy and Phenomenological Research*, 1977, Vol. 37, No. 3, pp. 420. URL: <https://doi.org/10.2307/2106670> (accessed: 12.09.2024).

28. Freud, Sigmund. "Neurosis and Psychosis." *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923–1925): The Ego and the Id and Other Works*, 147–154. URL: <https://pep-web.org/browse/document/se.019.0147a> (accessed: 08.09.2024).

29. Frey B. S. Well-being and war. *International Review of Economics*, 2012, Vol. 59, No. 4, pp. 363–375. URL: <https://doi.org/10.1007/s12232-012-0146-0> (accessed: 14.09.2024).

30. Kahneman, D., & Deaton, A. High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *PNAS*, September 21, 2010, Vol. 107, No. 38, pp. 16489–16493. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20823223/> (accessed: 03.10.2024).

31. Kushnir, T., & Melamed, S. The Gulf War and its impact on burnout and well-being of working civilians. *Psychological Medicine*, 1992, 22(4), 987–995. URL: <https://doi.org/10.1017/S0033291700038551> (accessed: 27.07.2024).

32. Lazarus, R. S., & Folkman, S. Stress, appraisal, and coping. New York, 1984. URL: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-1-4419-1005-9_215 (accessed: 17.06.2024).
33. O'Donohue, W., & Ferguson, K. E. (2001). The psychology of B. F. Skinner. SAGE Publications, Inc. URL: <https://doi.org/10.4135/9781452229409> (accessed: 12.09.2024).
34. Pontin, P. A UK validation of a general measure of subjective well-being: the modified BBC subjective well-being scale (BBC-SWB). Health and Quality of Life Outcomes, 2013, 11:150. URL: <https://hqlo.biomedcentral.com/articles/10.1186/1477-7525-11-150> (accessed: 09.09.2024).
35. Rokeach, M. Beliefs, attitudes, and values: A theory of organization and change. San Francisco: Jossey-Bass, 1968. 214 p. URL: <https://search.worldcat.org/title/Beliefs-attitudes-and-values--a-theory-of-organization-and-change/oclc/223048> (accessed: 03.09.2024).
36. Ronen, T., & Seeman, A. Subjective well-being of adolescents in boarding schools under threat of war. J. Traum. Stress, 2007, 20, 1053–1062. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18157887/> (accessed: 09.07.2024).
37. Rotter, J. B. Relationships to Other Theoretical Approaches. Social Learning and Clinical Psychology. Englewood Cliffs. pp. 223–242. URL: <https://doi.org/10.1037/10788-007> (accessed: 10.09.2024).
38. Ryff, C., & Keyes, C. L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. Journal of Personality and Social Psychology, 1995, Vol. 69, No. 4, pp. 719–727. URL: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.3.550> (accessed: 02.10.2024).
39. Schwartz, S. H., & Bilsky, W. Toward a universal psychological structure of human values. Journal of Personality and Social Psychology, 1987,

Vol. 53, No. 3, pp. 550–562. URL: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.3.550> (accessed: 01.10.2024).

40. Schwartz, S. H. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*. Orlando, FL, 1992. URL: https://www.researchgate.net/publication/304380643_Universals_in_the_content_and_structure_of_values_Theory_and_empirical_tests_in_20_countries (accessed: 11.10.2024).

41. Thalberg, I., & Maslow, A. H. Toward a Psychology of Being. *Philosophy and Phenomenological Research*, 1964, Vol. 25, No. 2, p. 288. URL: <https://doi.org/10.2307/2105414> (accessed: 12.06.2024).

АНОТАЦІЯ

Дослідження виявило значний вплив безпекової ситуації на суб'єктивне благополуччя та ціннісно-сміслові орієнтації жителів Харкова, Полтави та Києва. Найвищий рівень суб'єктивного благополуччя спостерігається у Полтаві – місті з помірним рівнем небезпеки, найнижчий — у Харкові, де рівень небезпеки є підвищеним. У Києві, з відносно сприятливими умовами безпеки, рівень суб'єктивного благополуччя є середнім. Осмисленість життя виявилася найнижчою в осередку з помірно небезпечною ситуацією. Серед харків'ян домінують цінності досягнення, безпеки та гедонізму, у полтавців — гедонізму та стимуляції, а у киян — конформізму, універсалізму, гедонізму та досягнень. Кореляційний аналіз підтвердив, що суб'єктивне благополуччя тісно пов'язане з ціннісно-смісловими орієнтаціями. В умовах підвищеного та помірного рівня небезпеки благополуччя значною мірою корелює з наявністю сенсу життя, життєвими цілями та здатністю зосередитися на процесі. Водночас у відносно безпечних умовах основну роль відіграє внутрішній комфорт і задоволення від поточної діяльності.

Ключові слова: суб'єктивне благополуччя, ціннісно-сміслові орієнтації, безпекова ситуація, цінності.

ABSTRACT

The study revealed a significant impact of the security situation on subjective well-being and value-meaning orientations among residents of Kharkiv, Poltava, and Kyiv. The highest level of subjective well-being is observed in Poltava, a city with a moderate level of danger, while the lowest is in Kharkiv, where the danger level is heightened. In Kyiv, with relatively favorable security conditions, the level of subjective well-being is average. Among Kharkiv residents, the dominant values are achievement, security, and hedonism; in Poltava, they are hedonism and stimulation; and in Kyiv, they are conformity, universalism, hedonism, and achievement. Correlation analysis confirmed that subjective well-being is closely linked to value-meaning orientations. In conditions of heightened and moderate

danger, well-being is strongly correlated with the presence of life meaning, life goals, and the ability to focus on the process. Meanwhile, in relatively safe conditions, internal comfort and satisfaction with current activities play a key role.

Keywords: subjective well-being, value-semantic orientations, security situation, values.